

Hyvä kullankaivutapa

Toimittanut Antti Peronius

Lapin Kullankaivajain Liitto Ry

Hyvä kullankaivutapa

Vapaasti kullankaivajien monistettavaksi ja jaettavaksi,
mutta ei kirjallisesti hyödynnettäväksi ilman tekijän lupaa.

Toimittanut: Antti Peronius

Kuvat ja piirrokset tekstissä: Antti Peronius

Kannen kuva: "Hiput", Risto Sihvola
(LKL:n valokuvauskilpailun 3. sija sarjassa Kullan murut 2013)

Takakannnen kuva: "Rännillä", Tytti Tupuna Bräysy
(LKL:n valokuvauskilpailun voittajakuva sarjassa Työn kuva 2013)

Julkaisija:

Lapin Kullankaivajain Liitto Ry
PL 86, 99871 Inari
sposti: info@kullankaivajat.fi
kotisivut: www.kullankaivajat.fi

Graafinen suunnittelu ja taitto:
Liisa Hertell, LH Viestintä

Paino: Tammerprint Oy, Tampere 2013

Arvoisa Kullankaivaja,

Viime vuosina kullankaivu on saanut kylmää kyytiä. Vahvat vastustajat ovat onnistuneet vaikuttamaan moniin eri lakeihin niin, että koko kullankaivu on nykymuodossaan uhattuna.

Meidän tehtävämme on löytää toiminnalle uudet mallit, sellaiset että muuttunut yhteiskunta ne hyväksyy. Tämän kirjasen tarkoitus on osaltaan vaikuttaa siihen, että kullankaivu kaikissa muodoissaan: ammattina, elämäntapana ja harrastuksena jatkuu.

Olen varma, että kipuvaiheen jälkeen opimme toimimaan niin, että kaikenlainen kitka, harmi, haitta ja paha mieli vähenee tai mieluiten poistuu kokonaan. Tyylikkäästi touhuamalla saamme kärjen pois meihin kohdistuneelta kritiikiltä.

Kahdessakymmenessä vuodessa kullankaivajan hallintotodellisuus on täysin muuttunut. Aiemmin toimintamme ei kiinnostanut erityisemmin ketään. Nykyään meidän toimiamme seuraavat mm. Työ- ja elinkeinoministeriö, Turvallisuus- ja kemikaalivirasto, Ympäristöministeriö, Suomen Ympäristökeskus, ELY/ympäristöasiat, AVI/ympäristölupa-asiat, Metsähallitus usean eri organisaatiolonkeron kautta sekä kuntien ympäristö- ja rakennustoimi.

Erilaisilla ympäristönsuojelujärjestöillä on lisäksi kova halu kuohita kullankaivu hyvin pienimuotoiseksi, lähinnä perinteen ylläpitopuuhailuksi.

Meitä koskevat kaivoslain lisäksi moninaiset ympäristölain, kansallispuistojen perustamislakien, maankäyttö- ja rakennuslain, erämaailain, jätelain, vesilain ja maastoliikennelain pykälät. Näitä lakeja sovelletaan erilaisissa alemman tason järjestyssäännöissä ja ohjeissa.

Viranomaisten ohjeiden ja määräysten lisäksi teoksessa käsitellään laajasti kaikenlaisia hyviä käytäntöjä, tapoja joiden avulla asiat erämaassa saa sujumaan pienimmän riesan tietä.

Ensimmäisten versioiden asiaproosa oli niin kuivaa, että en itsekään jaksanut sitä lukea. Kirjoitin kaiken uudestaan rennommalla otteella. Tarkoitushan on, että tätä myös luetaan.

Törmäsen Alemmalla Mulkkujärvellä.

28.6.2011 /26.3.2012 /29.9.2012 /23.6.2013

Antti Peronius, geologi

Kommentit, lisäykset, ehdotukset yms. osoitteeseen:
antti.peronius@kullankaivajat.fi

Sisällys

Kullan merkit	5
Työmaan aloittaminen	6
Leiri ja asuminen	7
Asuntovaunuilua teiden lähellä	8
Asumisen sääntelyä	9
Puucee, jätteet ja komposti	11
Polttopuut	13
Liikkuminen ajoneuvolla	14
Ajoura vai tie	15
Ammattimainen kullankaivu ja mahdolliset lupahelpotukset	16
Illalla kalaan	16
Kaivospiirin, valtauksen tai kullanhuuhdonta-alueen merkitseminen	17
Kaivupaikan jättäminen talveksi	18
Konekaivun luvat	20
Vesijärjestelyt kuntoon	22
Vettä on yleensä liikaa tai liian vähän	23
Maa-aineksen kulkeutuminen vedessä	24
Määräykset ja ohjeet	26
Patorakennelmat	27
Maaimetys	29
Päiväkirjan täyttäminen	30
Maisemointi	30
pintamaat sivuun avauksessa	30
kasvunaikaisen maisemointi	31
puron uoman muoto ja lammikot	33
kaikki roskat pois	33
muistoplakaatti	34

LIITTEET

Liite 1. Ilmoitettava maamäärä	36
Liite 2. Lupa-asioiden hoito, yleistä	38
Liite 3. Kullankaivun / kullankaivajan ammattimaisuus	41

Hyvä kullankaivutapa

Kullan merkit

Kultamaan etsiminen on jännittävää hommaa. Luontoemo on piilottanut haluttua metallia pieninä palasina vaikeisiin paikkoihin. Kullankaivajan pitäisi tietojensa ja taitojensa ja ahke-
ran työn avulla ratkaista tämä arvoitus ja koota hiput omaan taskuun. Pelkkä kirjaviisuus ja hyvät teoriat eivät riitä, mutta ei riitä myöskään vailla ajatusta tehty kova työ. Molempia tarvitaan ja sitä palkitsevampaa on sitten tuijotella löydettyjä hippuja.

Vanha systeemi oli kuljeskella kiinnostavilla seuduilla lapion ja vaskoolin kanssa. Kaivella kuoppia, vaskailla pieniä koe-eriä ja mahdollisesti tehdä pieniä koerännityksiä mukana kuljetettavalla minirännillä.

Tässä vanhassa systeemissä ei ole sinänsä mitään erityistä vikaa – maailma on muuttunut ympärillämme ja kaivoslain lisäksi moni muukin meitä koskeva laki on muuttunut.

1.7.2012 voimaan tulleen kaivoslain mukaan ihan ensimmäisen vaiheen etsintätyökin pitää ilmoittaa maanomistajalle, mutta lupaa siihen ei tarvita.

Kaivoslain mukaan:

”Jokaisella on toisenkin alueella oikeus kaivosmineraalien löytämiseksi tehdä geologisia mittauksia ja havaintoja sekä ottaa vähäisiä näytteitä, jos toimenpiteistä ei aiheudu vahinkoa eikä vähäistä suurempaa haittaa tai häiriötä.”

”Etsintätyöstä vastaavan on ennen näytteenoton aloittamista tehtävä kirjallinen ilmoitus etsintätyön kohteena olevaan alueeseen (etsintäalue) kuuluvan kiinteistön omistajalle ja haltijalle, jonka etua tai oikeutta asia saattaa koskea.

Ilmoituksessa on esitettävä etsintätyöstä vastaavan yhteystiedot, etsintäalueen tiedot ja näytteenottoa koskeva suunnitelma. Suunnitelman tulee sisältää tiedot käytettävistä välineistä ja menetelmistä, näytteenoton aikataulusta ja tutkimuksen kohteena olevasta kaivosmineraalista.”

Pienen, muutaman litran maanäytteen saat ottaa ilman lupaa, mutta siivoa silloinkin jälkeksi ja peitä kuoppasi. Nimenomaan näytteen otosta pitää maanomistajalle ilmoittaa. Muunlaista havainnointia voit tehdä vapaasti jokamiehenoikeuksien puitteissa.

Jos alueella ei ole voimassa olevaa kullanhuuhdontalupaa, tutkimusvaiheessa löytämissi kulta kuuluu maanomistajalle. Tämän vuoksi edes mitään sellaista pientä kullan keräilyä ei voi ilman kullanhuuhdontalupaa harjoittaa – vain ihan pienen näytteen voit tutkimusmielessä ottaa, vähääkään isommat kaivutyöt eivät ole edes tutkimusmielessä sallittuja.

Miinaharavan käyttö on geologinen mittaus ja sitä voit vapaasti tehdä. Voit esitutkia uusia alueita miinaharavalla, mutta ilman il-

moitusta et saa maata kaivella ja jos löydät ison hipun, se kuuluu maanomistajalle.

Kansallispuistoissa on vielä omat, erityisen tiukat määräyksensä, vain maatarikkomaton havainnointi on ilman lupaa sallittua. Puiston edeskäyvät voivat halutessaan antaa luvan pienen prospektaukseen, mutta ovat useimmiten antamatta. Käytännössä siis kuoppien kaiveluun tarvitaan kansallispuistoissa aina kullanhuhdontalupa tai malminetsintälupa. Ja vain kullanhuhdontaluvalla saa kultaa rikastaa.

KYSYMYKSIÄ:

Entä yksityismailla maaperässä oleva kultaa, kenelle se kuuluu? Saako sitä rännittää?

VASTAUKS:

Tämä asia ei ole uuden lain myötä muuttunut: yksityismailla maaperässä oleva irtokulta kuuluu maanomistajalle. Laki antaa kullankaivajalle oikeuden hyödyntää vain valtion maalla olevaa irtokultaa.

Jos maanomistaja haluaa kaivaa koneella kultaansa, niin omistusoikeus maahan ei vapauta häntä ympäristölakien velvoituksista, vaan hänen tulee hommata samanlainen ympäristölupa, kuin mitä kullanhuhdontaluvan nojalla koneella kaivavakin tarvitsee.

Jos yksityismaalle perustetaan kaivos (aiemmin kaivoskirja, nyt kaivoslupa), niin sittenkään asia ei ole aivan yksiselitteinen. Jos maakauppoja ei tehdä, niin maanomistajan oikeus irtokultaan saattaa jopa säilyä - tämä asia on aika monimutkainen ja harvinainen erikoistapaus, eikä mietitä sitä nyt sen enempää.

Työmaan aloittaminen

Sitten kun ollaan niin pitkällä, että kulta on paikallistettu ja lupa-asiat on hoidettu kuntoon, täytyy vielä ratkaista pari ongelmaa: Kuinka monttu avataan niin, että kultaan päästään yli-päästään kiinni ja kuinka minimoidaan maan siirtäminen eli työ. Kuinka kultaesiintymä jatkuu ja kuinka työn määrä voidaan minimoida myös jatkossa. Kolmanneksi näkökulmaksi on viime vuosina tullut se, että jäljet täytyy siivota ja myös siihen käytettävä aika pitäisi osata ottaa jatkossa huomioon.

Oikeasti tämä yhtälö ei ole niin vaikea kuin miltä se kuulostaa. Kokenut kaivaja tekee tämän kaiken aivan automaattisesti oikein. Järkevä kaivutapa yleensä minimoi myös ne ikävät lopputyöt.

On yleinen harhaluulo, että lapiokaivaja saa vapaasti rännittää vaikka kuinka savista vettä suoraan jokeen. Tämä harhakäsitys tulee siitä, että lapiokaivajan ei lähtökohtaisesti tarvitse hakea ympäristö- tai vesilain mukaista lupaa, eikä toimintaa paljoakaan valvota. Mutta tästä huolimatta kielto pilata vesistöjä koskee myös lapiokaivajaa.

Myös lapiokaivajan tulee toimia niin, että ympäristö ei vahingoitu. Vaikka lapiokaivaja ei tarvitsekaan automaattisesti ympäristölupaa, kielto pilata ympäristöä ja ehdoton kielto pilata vesistöjä koskee myös häntä. Kaivun aikana ei purovettä saa pilata. Mikäli toiminta kohdistuu vesistöön, voidaan myös lapiokaivaja velvoittaa hankkimaan ympäristölupa tai vesilouslupa.

Savista maata ei siis saa rännittää suoraan vesistöön. Jos samenessa syntyy, täytyy lapiokaivajankin rännityksessä käyttää maasuodatus- ta, laskeutusallasta tai mieluiten kiertovesiallasta. Samenessa pääsee hieman kaivualueelta aina alavirtaan, mutta yleensä tämä häviää muutaman sadan metrin matkalla.

Käytännössä tämä tarkoittaa aina lisätyö-

Kullankaivajain liiton agentti ottamassa vesinäytettä Palsiojan suulta kaivukauden ollessa kiivaimmillaan. Ylävirrassa on näytteenoton aikana toiminnassa useita konehuhtomoita ja kymmeniä lapiokai-vuita. Näytteen vesi poikkeaa luonnontilaisesta, mutta on huonoimmillaankin juomakelpoista ja taustalla näkyvässä Ivalojoessa on juuri tällä kohdalla ehkä koko joen paras harjuspaikka.

tä. Useimmiten työ ei kauhean paljon lisää-ny, kunhan asia vain suunnitellaan hyvin.

Lapiokaivajankin tulee jättää kaivupaik-kansa talveksi turvalliseen kuntoon. Montut tulee luiskata ainakin yhdestä reunastaan niin, että sinne ei jää eläimiä vangiksi.

KYSYMYS:

Mitä ihmettä! Mikä laki muka kieltää rännittämisen puroon?

LKL VASTAA:

No ei mikään laki kiellä rännittämästä suoraan puroon. Mutta vesilaki kieltää vesistön pilaamisen. Jos rännitöt puhdasta soraa ja samenumaa syntyy vain vähän ja sekin katoaa puron pyörteisiin lyhyellä matkalla, niin

rännitit ihmeessä. Jos rännitöt savista maata, joka jatkuvasti sotkee veden satojen metrien matkalla, niin olet heikoilla jäillä. Suuntaa silloin rännitit niin, että saat veden virtaamaan pienen altaan läpi, silloin kookkaammat maapartikkelit jäävät altaaseen. Useissa paikoissa onnistuu maasuodatus. Oikein vaikeassa paikassa joudut rakentamaan kiertovesisysteemin.

Leiri ja asuminen

Välillä kullankaivajasta tuntuu siltä, että vaikka virkamiehet sallivat kullankaivun, niin asuminen, liikkuminen ja maan kaivaminen on kielletty. No, nyt ei enää tilanne ole niin huono. Ymmärrys siitä, että jossain sitä täytyy nuk-

kua, on levinnyt ja asuminenkin sallitaan.

Jos leirillä oleskellaan vain lyhyitä aikoja ja sekin vähä keskellä kesää, suosittelen telttaleiriä. Suosittelen asumukseksi telttaa, pesuhommiin telttasaunaa, pressukatosta tai umpilaavua sapuskan tekopaikaksi ja sadepäivien mietiskelypaikaksi.

Tällainen telttaleiri on halpa ja hyvä. Teltan paikka täytyy miettiä huolellisesti. Alla ei saa olla kiviä, eikä sateella paikkaan saa tulla lammikkoa. Sitten täytyy katsoa miten aurinko paistaa telttapaikkaan eri aikoina. Ilta- ja yöaurinko saavat paistaa, aamuaurinko ei. Tämän oppii, kun yhden kerran herää 50-asteisesta teltasta silmät täynnä hikeä.

Itse suosin teltan päälle, hieman teltan yläpuolelle viritettyä pressua. Se suojaa sateelta ja paisteelta sekä antaa vähän suojaa pukeutumiselle ja kenkien jalkaan laittamiselle. Teltan pitää olla tietysti tarpeeseen sopiva. Isolle perheelle iso ja pienelle pieni.

Umpilaavussa, mitä etelässä kodaksi kutsutaan, laitetaan ruokaa ja istutaan iltaa. Lisäksi siellä voi kuivatella vaatteita. Jos ei naapurikaivajan kanssa pysty sopimaan saunan käytöstä, niin jonkinlainen pesupaikka tarvitaan. Kultahommissa kastuu aina, eikä likaisena viikkokausien oleminen ole mistään kotoisin. Kehikko rimoista, tukeva laude, pressu päälle, jonkinlainen ralli lattialle, fiksi lämpösuojaus kiukaalle ja torven läpiviennille, niin siinä se on. Olen kylpenyt kymmenissä kullankaivajien telttasaunoissa ja kehunut aiheesta niitä kaikkia. Löylyt ovat nussakan pehmoiset ja ilmaa riittää. Kun oleskelu kestää vain muutamia viikkoja, ei ole mitään järkeä ruveta virittelemään sen ihmeellisempää saunaa.

Pieni, mutta tärkeä asia pitempään samalla paikalla leiriä pidettäessä, on astioiden tiskauspaikka. Syömäästiathan eivät maastossa paljon tiskausta kaipaa, mutta iljetyskattila on syytä silloin tällöin pestä. Vaikka kattilan pestä ei tule kerrallaan kuin pieni määrä lika-

vettä, eikä se aluksi tunnu ongelmalta, suosittelen pesupaikan tekemistä. Taso pesuvadille on riittävä järjestely ja jos lapiolla vähän tekee kuopan alkua, ehkäpä alkeellista kivisilmääkin, niin siihen on pesuvedet hyvä kaataa.

Talven varalle kannattaa rakentaa paikalle varustelaatikko, johon saat lukkojen taakse turvaan tarvekalut. Kun syksyllä tehdään loppusiivous ja pressujen poisto, niin lumikuorma ei riko rakenteita. Ja kun eräänä päivänä sitten kultahommat paikalla päättyvät, niin paikka on hetkessä siivottu.

Asuntovaunuilua teiden lähellä

Jos kultapaikalle pääsee autolla, niin vähänkin pitempään oleskeluun kannattaa harkita asuntovaunua. Jos sinulla ei ole haluja investoida luksukseen, niin voit hankkia jo kultamaille kuskatun kierrätysvaunun. Kullankaivajien vaunuja ei ole tapana katsastaa. Mutta se, että julkisella tiellä ei saa vempelettä raahata, ei tietenkään haittaa asumista.

Metsäautoteillä ja isommilla teillä voit ripustaa asuntovaunuun irtovalot ja kiinnittää siihen hitaan ajoneuvon kolmiomerkin. Ajo-urilla näitä koristuksia ei tarvita, mutta näillä salaisemmilla reiteillä sinun pitää muistaa pyytää ajolupa Metsähallitukselta.

Asuntovaunu hoitaa sitten sapuskanlaittopaikkaongelmat, ruokailutila-asiat ja ennen kaikkea lämpimän nukkumispaikan kuntoon. Ainoa asia, mistä ei kannata tinkiä, on kaasulaitteiden kunto. Tällaisten asioiden laiminlyöntien takia ovat rivimme aikoinaan ihan turhaan harvenneet.

Jos kaasulaitteista ei tule kalua, kannattaa niiden käyttö lopettaa ja käyttää pientä valopetrolilämmitintä tai viritteä kamiina vaunuun. Näissäkin vireityksissä kannattaa olla huolellinen.

KAASUSTA TÄRKEÄÄ:

- Älä tuki asuntovaunun /
- - auton alapuolisia tuuletusaukkoja.
- Vuotavan kaasun on päästävä VALU-
- MAAN ulos. Se on ilmaa painavampaa.
- Tiivistä veto pois ylhäältä, älä alhaalta.

Itse olen asunut kossupullolla ostetussa resuvaunussa monta kesää. Muurahaiset olivat syöneet styroksit ja sisustan pahvit olivat vettyneet. Pienellä paneloinnilla siitä selvittiin. Samalla heittelin komerot ja muut laatikot mäkeen. Liikuttelua varten ja talven lumikuorman varalle piti sisälle asentaa erityiset tuet. vuotava katto paikattiin purkupalasta saadulla muovimatolla. Asumus oli rumuudessaan melkein kaunis, enkä voi sitä muistella liikuttumatta.

Jos jostain syystä telttasauna ei kelpaa, niin suosittelen jonkinlaista elementtisaunaa, joka puretaan talveksi pois. Kesäsaunaa ei paljon kannata eristää. Jos sauna ei ole telttasauna, niin

Palsin Kultalan leirialuetta kaivukauden päätyttyä. Keskellä kesää vaunuja on vielä enemmän. Osa vanhoista asuntovaunuista on suojattu talvea varten. Oikealla on eräs kultamaiden fiksuimmista laavu-kenttäreittiö-ruokapöytä-rakennelmista. Sen laavukankaat on poistettu tulevan talven tieltä.

sitä varten täytyy hankkia rakennuslupa. Tässä rakennuslaki on ehdoton. Olen nähnyt ns. hybridisaunoja, jotka ovat ulospäin pressusaunoja, mutta sisältä paneloitu parhailla puupaneleilla. Säännöt eivät ole tarkoitettu venytettäväksi, eikä Lapin Kullankaivajain Liitto tällaisia rakennelmia suosittele.

Jos asumuksena on niin sanottu kullankaivajan jurttu – eli mikä tahansa kulkurimajoitteen kaltainen pressuviritys, niin suosittelen saunan integroimista siihen. Olen myös nähnyt näppäriä ratkaisuja, joissa metallirunkoiset ylösnostettavat lauteet on viritetty ratilla olevan parakin (= jonkinlainen asuntovaunu) ulkoseinään ja siihen sitten laitetaan telttasauna. Tällä ratkaistaan se lauteiden riittävän tukevuuden ongelma, mikä telttasaunoja vaivaa.

Asumisen sääntelyä

Asumiseen liittyvät lait ja varsinkin lakien tulkinnot ovat viime vuosina vaihdelleet. Siksi näihin asioihin liittyen liikkeellä on kaikenlaisia vankkoja luuloja. Uusi kaivoslaki muuttaa asioita vielä hieman, mutta näin asiat viranomaisen mukaan jatkossa menevät:

Jos asustelet tellassa, niin lyhytaikainen oleskelu lasketaan jokamiehen oikeudeksi ja saat asustella valtauksellasi ilman mitään lupia tai ilmoituksia.

Sama koskee puolittain pysyviä leirejä. Ja juuri sellaisiahan useimmilla on – vahvistettuja teltoja, jurtia, kotia yms. häkkyroitä, joita ei oikein voi vielä rakennuksiksi nimittää. Et siis tarvitse lupaa, mutta nämä rakenteet pitää kuitenkin purkaa talveksi pois alle metrin korkuiseksi kasaksi.

Tämä tuntuu monesti raskaal-

Peräkärryn päälle tehtyjä kenttäsaunoja on alkanut näkyä Laanilan – Sotajoen alueella viime vuosina. Sauna on kaivajalle välttämättömyys. Tällainenkin sauna tulee ilmoittaa kullanhuuhdontalupahakemuksessa, muutoin sitä kohdellaan kuten asuntovaunua. Talvisäilytystä varten siitä tulee maksaa maanomistajalle korvaus. Pysyvää jokivarressa pitämistä varten kunta voi vaatia toimenpideluvan.

ta ja turhalta hommalta, mutta valinta on omaasi. Jos haluat jättää rakenteita pystyyn talveksi, silloin sinun pitää saada siihen maanomistajalta lupa – saatat saada sen, mutta erilaisille suojelualueille sen myöntämisen kynnyks on korkea.

Jos rakenteesi vankistuu, niin sitten tarvitaan jo maanomistajan luvan lisäksi kunnan rakennustoimesta toimenpidelupa tai ainakin toimenpideilmoitus. Tämä menettely koskee niitä rakenteita, jotka eivät ole enää millään teltaksi luettavissa, mutta eivät vielä täytä rakennuksen statusta.

Mitä enemmän ja mitä järeämpiä rakenteita valtauksellasi on, niin sitä korkeampi vakuumaksu sinulta voidaan vaatia; vanhan lain mukaan myönnettyissä valtauksissa vakuudet

vaati Metsähallitus – nyt ne asettaa Tukes.

Asuntovaunun voit viedä asumukseksi ilman lupaa, mutta jos haluat säilyttää sitä myös talven yli valtauksellasi, niin Metsähallitus myy sinulle muutaman kymmenen euron hintaisen säilytysluvan. Jos valtauksellesi ei mene metsäautotietä, niin joudut pyytämään siirtoa varten maastoajoluvan, mikä sekään ei ole ilmainen. Jos asuntovaunua ei voi viedä valtausalueelle, niin pitempiaikaiseen leiriytymiseen valtion maalla tarvitaan maastoparkki-/leiriytymislupa, mistä myös pitää maksaa. Tällä hetkellä Metsähallitus antaa valtauksen ulkopuolelle asuntovaunun säilytysluvan vain kaivukauden ajaksi.

Jos haluat rakentaa kunnollisen kämpän tai saunan, niin tarvitset rakennusluvan. Tätä var-

ten tarvitset ensin luvan kaivosviranomaiselta. Kaivosviranomainen kysyy lausuntoa Metsähallitukselta, joka kysyy tätä varten lausuntoa kaivosviranomaiselta ja mahdollisesti muiltakin tahoilta ja harkitsee ankarasti asiaa. Kultavaltaukseen pääsääntöisesti ei sisälly rakennusoikeutta, mutta jos kaivosviranomainen luvan antaa, niin sitten kaivattu rakennusoikeus syntyy. Tämän kaivosviranomaiselta saamasi paperin liität sitten kunnan rakennustoimelle osoittamaasi rakennuslupahakemukseen.

Lemmaajoella on asioita puitu korkeinta hallinto-oikeutta myöten ja siellä maanomistajan lupa varsinaista rakennuslupaa varten haetaan edelleen Metsähallitukselta.

Sitten edessäsi on normaali rakennuslupamenettely valvojenmenettelyineen ja kokouksineen. Lopputarkastuksen jälkeen rakennuslupasi on voimassa toistaiseksi, mutta jos menetät valtauksesi, niin joudut siirtämään tai hävittämään kämppäsi. Jos valtauksesi on vesistön lähellä, voit joutua hankkimaan vielä ELY-keskuksesta poikkeamaluvan.

■ LKL SUOSITTELEE:

- Jos haluat kämppäilyä varten kämpän, niin hommaa tontti ja rakenna sinne kämppä ja lomaile siellä. Kultapaikat
- eivät ole mitään kesä mökkipaikkoja.

Puucee, jätteet ja komposti

Fiksulla kullankaivajalla ei synny jätteitä juuri ollenkaan. Biohajoavat jätteet, joita ei yleensä paljoa kerry, viedään vessakuoppaan. Paperit, pahvit ja useimmat muovit poltetaan saunapesässä tai nuotiossa ja pieni nyssäkkä palamattomaa jätettä viedään kauppareissulla kunnan molokkeihin tai jäteasemalle. Jos matka autolle on pitkä, jätteen paluukuljetuksen voi hoitaa talvihuollon yhteydessä moottorikelkkakyydillä.

Kuntien omistama jäteyritys Lapeco Oy muistuttaa tästä jätteiden vastaanottopalvelusta pienellä laskulla vuosittain. Osoitetiedot tulevat suoraan kaivosviranomaisen rekisteristä. Vaikka Sinulla olisi loma-asunto kulta-alueiden läheisyydessä, josta jo maksat jätehuoltomaksun, niin armoa ei tunneta – valtauksen liittyen maksu on maksettava. Jos Sinulla on useampi valtaus ja saat monta maksua, niin silloin reklamaatio auttaa ja selviät yhdellä maksulla.

Tämän maksusi ansiosta vanha lihapurkiksi lähtee reissaamaan kunnan jätemolokista Törmäsen siirtokuormausasemalle, siellä se lastataan rekkaan ja kuljetetaan peräti Ouluun asti sikäläisten iloksi. Miksikö se menee Ouluun

Sosiaalinen puoli on tärkeä osa kullankaivua. Nykyisen huuhdonta-alueen maksimiala on vain viisi hehtaaria, mille alueelle on vaikea saada sopimaan kaikkia toimintoja. Tässä kaivupaikassa telttanpaikka ja ruokailualaavu on saatu sovitettua valtaukselle, mutta house-bändi joutuu esiintymään hyvin ahtaassa paikassa Ivalojoen töyräällä.

asti – kaikkeen ei ole olemassa vastausta, mutta näin paljon meitä viisaammat ihmiset ovat päättäneet luonnon pelastamiseksi.

Kun ottaa kultavaltauksella pissa- ja kak- kajärjestelyt puheenaiheeksi, räjähtää yleensä vastaan aivan spontaani, rehevä röhönauru. Hyvät naurut tekevät terää, mutta tähänkin asiaan liittyy tärkeää osaamista, joka joskus on vähän hukassa. Ja onhan näitä kullankaivajien suolen toimintaan liittyviä asioita aina joskus tiedusteltu ympäristölupaprosesseissa.

Jos leirissä oleskellaan vuoden aikana vain muutamia päiviä, toimii perinteinen riuku varmaankin ihan hyvin. Riukukuoppaan voi heittää maatuivat jätteet ja seuraavana vuonna luonto on steriloinut paikan ja uusi kesä voi alkaa hajuttomasti.

Jos porukkaa on enemmän ja paikalla viiytään koko kesä, vessa-asia täytyy järjestää kunnolla. Taas kerran pitää hakea tasapaino mukavuuden, muille aiheutettujen haittojen ja työhön kuluvaan vaivan välillä. Tiedän koke- muksesta, miten ankeaa on aamuistunto vesisateessa, siksi kannatan kunnollista puuceetä. Seinät voivat olla pressusta ja vähän reikäisetkin, mutta istuimen pitää olla tukeva ja katon täytyy ehdottomasti pitää vettä.

Puuceenkin rakentamisessa on helppo töpeksiä. Vanha systeemi, kaivetaan jättimäinen kuoppa, jonka päälle rakennetaan häkkyrä, ei olekaan paras mahdollinen. Ja kun kullankaivajille ominaiseen tapaan kuoppa tehdään kaivinkoneella tai räjäyttämällä kerralla niin suureksi, että se ei ikinä täyty, ongelmia syntyy.

Jos ja kun usein jättikuoppa täyttyy osittain vedellä, siellä alkavat käynnistyä salaperäiset kemialliset ja biologiset prosessit, jotka myrkyttävät ilmaston. Tämän vielä voi kestää, mutta erityisen huono juttu on se, että jos pohjavesi vähänkään paikalla liikkuu, niin bakteerit saastuttavat pohjaveden laajalta alueelta. Pilaantuminen ei tapahdu yhdessä eikä kahdesakaan kesässä, mutta vuosien varrella sen ete-

neminen on vääjäämätöntä.

Eli ensimmäinen ja tärkeä juttu on se, että vessakuoppa ei saa olla niin syvä, että siihen tulee pysyvä vesi.

Pienen kuopan huono puoli on se, että se täyttyy äkkiä. Perinteinen ratkaisu on ollut, että kaivetaan viereen toinen kuoppa ja puucee vedetään sen päälle. Tämä toimii hienosti. Toisen mahdollisuus olisi tietysti lapioda kakka pois, mutta sellaista en ole kuullut kultamailla koskaan tapahtuneen, joten sitä ei tässä käsitellä sen enempää.

No mikä sitten on paras ratkaisu? Ehkäpä se on virtsaerotteleva saavi-puucee. Se tehdään niin, että isoon saaviin porataan reikiä, joista virtsa pääsee ulos. Äärimmäisessä ratkaisussa virtsaa varten on laakea astia, josta se haihtuu ilmaan minimoiden viimeisetkin vaikutukset. Maassa virtsa ei ole kovin ongelmallista, sillä siinä eivät pöpöt elä. Väkevä liuos tappaa varvikon, mutta vähän laimetessaan typpilisäys antaa kunnan kasvupiikin ympäristölle. Vanhojen kämppien rehevät ympäristöt johtuvat siitä, että usein typpi on maaperän kasvun minimitelijä – kämppäkartanoitten raitit on suoraan sanottuna kustu reheviksi ja siksi niillä viihtyvät ne jännittävät suojelukasvit.

Jykevampi jäte jää siis saaviin. Saavi täyttyy ja se täytyy välillä tyhjentää. Nyt tulee se mielenkiintoinen juttu. Saavin sisältöä varten kannattaa kaivaa lähettyville kuoppa. Täydellisyys tavoittelija laittaa kuoppaan vielä pari laitalautaa ja kannenkin. Ja sinne se saavin sisältö kipataan. Samaan kompostiin voi nakella biojätteet ja tyhjentää tuhkat. Tuhka pitää paikan karpäsvapaana. Tärkeää on siis se, etteivät jätökset lillu vedessä.

Tämän huippuratkaisun huono puoli on se tyhjentäminen. Miespuolisille tähän liittyy erityisen huonoja uutisia: Kun uroitten tehtäviin lasketaan kullankaivun lisäksi kalastus, metsästys ja maanpuolustus, niin tämä viikoittainen tehtävä lasketaan maanpuolustustehtä-

viin kuuluvaksi ja se siis kuuluu leirin miehille. Jos hommaa ei lykkää liian pitkälle, se ei ole mikään hankala työ – kestääkin vain viisi minuuttia. Ja jos oikein iljettää, niin sielua voi etukäteen vahvistaa ja jälkikäteen palkita pienellä konjakkitilkalla. Monilla leireillä tämän tekemiseen käytetäänkin sitten koko sunnuntaipäivä.

Tämän uhrauksen ansiosta puucee on koko kesän hajuton ja mauton. Ohessa resepti vessatyhjennyksen sielunvahvistukseen liittyen:

TANTE ALLIS EUTHANASIA SHOT
ELI ALLI-TÄDIN ARMONLAUKAUS –
TEHOJUOMA HELPOTTAMAAN
VESSATYHJENNYKSIÄ

Tällä rakastetulla juomalla on monta reseptiä. Tässä niistä yksi toimivaksi havaittu: Sekoitetaan puoli litraa halpaa brandya (mieluiten jaloviinaa tai Coronaa) ja saman verran Viron pirtua. Lisätään sokeripala tai kaksi ja sekoitetaan. Kaverit luulevat konjakiksi ja keuhvat sitä äänekkäästi. Ota vastaan keuhut ja annostele varoen.

Huussissa on hyvä käyttää lehtipuun haketta – esimerkiksi koivuisten polttopuiden sahanpurua, ei mäntyä. Runsaan hakkeen kanssa paketti on hajuton. Käytä muovisaavia, joka on pohjastaan reikäinen, nesteet valuvat jänkään ja tuote multautuu hyvin.

Käyttökokemukset: Kolmen hengen tuotokset: 1-3 tyhjennyskertaa / vuosi. (50 litran astia). Kasaa ei edes tarvitse peittää vaan istuta siihen vierasvara vihannesmaa.

Sitä lehtipuuhaketta saat mahdollisesti kaivun edistyessä kaadettavista pikkupuista. Muuten pystykoivua ei myydä polttopuukäyttöön.

Älä sotke mänty- tai kuusipurua kompostiin ollenkaan. Toimiihan se toki kuivikkeena, mutta muuta lahoamista ei tapahdu lainkaan.

Polttopuut

Syvässä etelässä on vallalla sellainen harhakäsitys, että Lapissa kaikenlainen touhuaminen on täysin vapaata. Erityisen yleinen harhakäsitys on se, että polttopuuta on rajattomasti ja se on ilmaiseksi kaikkien käytössä. Polttopuut ovat kuitenkin maanomistajan omaisuutta ja jos niitä meinaat leirissäsi polttaa, on hankittava maapuulupa. Kaivun yhteydessä kaatuneet puutkin täytyy etukäteen ilmoittaa ja euroilla lunastaa ja vasta sitten pilkkoa kuivumaan polttopuuksi.

Kun tiedät, mistä aiot kaivaa ja kuinka paljon puuta väkisinkin kaatuu, niin ota yhteyttä Metsähallitukseen ja sovi asiasta jo etukäteen.

Pystypuuta ei saa kaataa polttopuuksi ollenkaan. Ennen tämä oli mahdollista, mutta vanhat käytännöt eivät ole voimassa enää. Maapuuluvan saat Saariselän, Ivalon tai Sodankylän Metsähallituksen toimipisteestä. Pääsääntöisesti se annetaan valtausalueelle tai sen lähi-alueelle, mutta pyynnöstä voidaan osoittaa myös jokin kaukaisempi paikka metsätalousalueella, jossa on esimerkiksi paljon hakkuutähteitä. Kansallispuistossa (UK-puisto ja Lemmenjoki) säännöt ovat vielä tiukemmat ja pääsääntöisesti polttopuu pitää kuskata puiston ulkopuolelta.

Valmiita halkoja voit ostaa metsähallitukselta. Inarin yhteismetsältä saattaa saada sellaisia hyviä koivupöllejä, jotka norjalaiset polttopuugrynderit ovat kuormasta hylänneet. Lisäksi Inarin kunnassa on yksityistä polttopuubisnestä.

Alueilla, joilla on kaivettu kultaa vuosisata, polttopuut ovat vähentyneet. Leiripaikalta täytyy kävellä vuosi vuodelta pitempiä matkoja, että polttopuuta löytyy. Jotta kullankaivuun

tarkoitettu aika ei kuluisi polttopuun keräämiseen, suosittelen puiden säästämistä. Komea avotuli on suurin polttopuun syöppö. Kahvit kannattaa kiehauttaa kaasulla tai spriillä – polttopuuta säästyy myös, jos vaivautuu rakentamaan kivistä pienen metsähellan. Siinä pannu kiehuu muutamalla risulla ja keittäminen on helppoa, kun ei tarvitse touhuta keitistankojen kanssa ja pelätä keitoksen kaatumista.

Ekologisille eräretkeilijöille myydään myös sellaisia parilla risulla ja kävyllä toimivia eränläisiä kehitysmaakeittimiä. Näiden käyttäminen tuntuu epämiehekkäältä, mutta kieltämättä se on tehokasta. Litra vettä kiehuu kouralliselä puuta. Netistä voit katsella mainoksia vaikkapa sveitsiläisestä Kuenzista ja irlantilaisesta Kelly Kettlestä

Maastohellasi tai kehitysmaakeittimesi saattaa olla kehitysasteestaan riippuen avotuleen rinnastettava, jolloin sitä ei tietenkään saa käyttää metsäpaloaikana. Metsäpalovaroituksen aikana Tunturi-ilmailijat tähyttävät savuja lentokoneesta. Koneen vaaputus ei ole ystävällinen tervehdys, vaan kehotus sammuttaa tulet. Koneesta voidaan pudottaa nauhoilla merkitty viestipulikka, joka sisältää palopäällikön terveisiä. Joskus kullankaivajia on näin ohjattu sammuttamaan jossakin lähistöllä syttynyttä paloa.

Liikkuminen ajoneuvolla

Maastoliikennelaki (1995) on melkoisen tyyli: ”Moottorikäyttöisellä ajoneuvolla ei saa liikkua eikä sitä saa pysäyttää tai pysäköidä maastossa maa-alueella ilman maanomistajan tai haltijan lupaa.” Laki koskee kaikkia moottorilla toimivia vempelitä, paitsi ei ilma-aluksia tai veneitä.

Tähän ankaraan pääsääntöön on sitten eriammattikunnille, kuten poromiehille ja ammattikalastajille, tehtailtu erilaisia helpotuksia,

mutta kullankaivajille tai malminetsijöille ei näitä helpotuksia ole herunut.

Sen sijaan laissa on kyllä poikkeuspykälää vakituiseen asuntoon kohdistuvaan kulkemiseen sekä liikuntakyvyttömän kuljettamiseen liittyen, mutta niiden tarkka sovellettavuus lielee vielä auki, kunnes joku oikeusaste sanansa sanoo.

Eli liikennöinti maastossa on maanomistajan hallinnassa, ilman lupaa ei kultapaikalle moottorivempeleellä (auto, mönkijä, traktori, työkone) saa ajaa. Eikä ilman lupaa saa autoa metsään parkkeerata. Kaivospiirillä saat ajella vapaasti millä vempelillä haluat. Valtausalueella ja kullanhuuhtontaluvan alueella saat ajella, mikäli sinulla on ympäristölupa, jossa opeeraatiosi on kuvattu. Silloinkin siis liikennöintireitti alueen sisälle pitää sopia Metsähallituksen kanssa.

Viime vuosina myönnettyissä kaivosviranomaisen luvissa on erikseen, huolellisesti kerrottu nämä maastossa ajoneuvolla liikkumisen oikeudet, tai paremminkin näiden oikeuksien olemattomuus. Lupa kaikenlaisen maastoliikenteen harjoittamiseen täytyy siis aina hoidata maanomistajalta.

Kullankaivu on sellaista toimintaa, että sen perusteella Metsähallitus myöntää lupia maastoliikennöintiin. Hupiajoon lupaa ei saa. Nämä luvat vaihtelevat eri alueilla suojelustatuksen mukaan. Luonnonpuistoihin lupia ei saa ollenkaan, kansallispuistoihin nihkeästi, erämaa-alueille hieman helpommin, koskemattomille talousmetsäalueille vieläkin helpommin ja Metsähallituksen hakkaamille alueille hyvin helposti.

Metsähallitus sallii kuitenkin sen, että auton saa siirtää tieltä piiloon omalle valtaukselle ilman lupaa, jos matka on lyhyt ja maasto ei turmellu. Jos matka metsäautotieltä valtaukselle on pitkä, niin lupa ajamiseen täytyy hoidata. Lupa jatkuvaan liikennöintiin on henkilökohtainen ja se on voimassa enintään lu-

pakauden loppuun – eli jos satut hakemaan luvan lupakauden alussa se voi olla monivuotinen, jos sattuu olemaan lupakauden loppu, niin saatat saada vain muutaman kuukauden luvan. Nykyinen lupakausi on voimassa 2013 loppuun. Lupa myönnetään vain, jos paikalla on jo olemassa oleva ura.

Jos valtaus on oikein kaukana tiestä kansallispuistossa tai erämaa-alueella, niin lupia myönnetään hyvin rajoitetusti. Et todennäköisesti saa lupaa ajella vapaasti joka päivä, vaan saat luvan esimerkiksi neljään kuljetukseen kesän aikana – kertaluonteiset luvat pitää hankkia etukäteen.

Kansallispuistoissa tarvitset luvan myös moottoriveneen käyttöön. Sen sijaan talousmetsä- ja erämaa-alueilla voit veneillä vapaasti – niin ja talvella voit vesistöä pitkin huoltaa leirisi moottorikelkalla. Käytännössähän nämä vapaudet koskevat oikeastaan ainoastaan Ivalo- ja Sotajokea. Muista kuitenkin, että sekä veneily että kelkkailu näillä vesillä on yllättävän jännittävää hommaa. Kullankaivajia ei ole näihin vesiin hukunut kymmeneen vuosiin, vaikka hyvää yritystä on toki ollut

Ajoura vai tie

Maastoliikenneluissa törmätään koko ajan siihen, onko kyseessä metsäautotie vai pelkkä ajoura. Tästä rajanvedosta ovat oikeusoppineet tehneet linjauksia. Jos reunoilta löytyy oja, tieleikkauksia on tehty, tiellä on penkkaa tai rumpuja laitettu, kyseessä on tie. Jos tällaisia rakenteita ei ole ollenkaan, niin kyseessä on ajoura. Metsäautotie on siis tie, jonka käyttöä ei saa rajoittaa. Ajoura on maastoa ja sillä liikennöinti on sallittua vain luvan saaneille.

Joskus ajoura voi olla isompi ja parempi kuntoinen kuin metsäautotie – onhan selvää, että jos tie on tehty soratasanteelle, niin leikkauksia tai ojia ei ole tehty, koska niitä ei ole tarvittu, vaikka kyseessä on ilman muuta tie.

Tämän vuoksi rajanveto on vaikeaa.

Metsähallitus on viisautessaan tehnyt myös karttoja, joissa on eri väreillä merkitty tiet ja urat. Kiinnostavaa on, että jos väylä menee kullankaivajan palstalle, kyseessä on herkästi ura, mutta jos väylän päässä on Metsähallituksen vuokraama mökki, niin samanlainen reitti on luontevasti vapaasti liikennöitävä tie.

Jos valtaukselle liikennöi jatkuvasti suurempi joukko, saattaa olla järkevämpää vuokrata Metsähallitukselta koko ura – eräänlainen määraaikainen rasite – pitemmäksi aikaa. Silloin jokaisen vieraan ei tarvitse hommata omaa erillistä lupaa. Erämaalain alaisille alueille tällaisen käyttöoikeus vaatii kuitenkin peräti valtioneuvoston luvan, paitsi kalastusta, metsästystä tai keräilyä varten.

Talvisin tehtävä perushuolto ei jätä maastoon jälkiä ja on muutenkin järkevää hommaa ja siksi Metsähallitus sitä suosittelee, suojelualueilla suorastaan edellyttää. Moottorikelkalla kulkevat helposti polttoaineet, rakennustarpeet ja kuivamuonat. Lemmenjoella talvihuolto on hyvin yleistä, muilla alueilla harvinaisempaa.

Metsähallitus myöntää konekaivajille huoltolupia koko talveksi (15.11.–30.4.), jos lumipeitettä on riittävästi. Lapiokaivajien katsotaan kykenevän huoltamaan palstansa kahdessakymmenessä päivässä. Jos ongelmia tulee, niin lisäluvankin saattaa saada, kun asiansa tarpeeksi liikuttavasti perustelee.

Luvan saadakseen ei tarvitse olla kaivospiirin tai valtauksen omistaja. Jos hakija on joku muu, niin silloin tietysti täytyy olla kaivospiirin osuuden omistajan tai valtauksen omistajan valtuutus asialle. Näin estetään se, että huoltolupia ei käytetä yleisinä ajelulupina. Ulko- ja paikkakuntalaisilta peritään luvasta maksu. Inarin kunnan asukkaille lupa on ilmainen.

Kaikenlaiset maastoliikenneluvat ovat henkilökohtaisia ja ne on pidettävä mukana maastossa. Valvontakorttinsa esittävälle kyselijälle ne

on esiteltävä. Luvassa kerrotaan minkälaisella vempeleellä maastossa saa liikkua. Esimerkiksi mönkijäluvalla ei saa kuljettaa telakonetta eikä moottorikelkkaluvalla autoa. Lisäksi lupaan voidaan kirjoittaa muita määräyksiä. Samassa luvassa voi olla yhtä aikaa oikeus käyttää hyvin erilaisia ajoneuvoja maastossa tai sitten lupa voi olla vain muutamän päivän voimassa ja koskea jotakin tietyn tyyppistä ajoneuvoa.

Ammattimainen kullankaivu ja mahdolliset lupahelpotukset

Metsähallituksella on oikeus arvioida kaikenlaisten lupien tarvetta. Oikeus tähän tulee eritasoisilla suojelualueilla siitä, että Metsähallitus on alueista vastaava viranomainen ja metsätalousalueilla siitä, että Metsähallitus on maanomistaja.

Tärkein kriteeri on luvan hakijan ammattimaisuus kullankaivajana. Mitä pitempi kaivuhistoria sinulla on ja mitä ammattimaisemmin olet toiminut, sitä laajempia oikeuksia voit saada. Kriteerit liittyvät kultamäärään, kaivuhistoriaan, käsiteltyyn maamäärään, tehtyihin investointeihin yms. ja näitä samoja kriteereitä käytetään muissakin asioissa, esimerkiksi silloin kun haet oikeutta rakentaa valtaukselle. Kaikki hakijat eivät saa samanlaista lupaa – valitettavasti aloittelijat ovat huonommassa asemassa.

Lapin Kullankaivajain Liitto osallistui 2007 ammattimaisuuskeskusteluun ja teki asiasta Metsähallitukselle esityksen. Esityksen pohjana oli sähköpostitse käyty laaja keskustelu. LKL esitti kuutta kriteeriä, joista kolmen täytyessä toimintaa voitaisiin pitää ammattimaisena. Metsähallituksen kanssa asiaa hierottiin monessa palaverissa, mutta lopputuloksena oli, että kriteerejä ei otettu käyttöön. Niitä kuitenkin luvattiin käyttää, kun esimerkiksi maastoliikenne- tai kämppäalupia arvioidaan.

Tämä LKL:n esitys on kokonaisuudessaan tämän oppaan liitteenä. Hakemuksissanne voitte näitä yrittää käyttää ja joku saattaa jopa asiassaan onnistua.

Illalla kalaan

Useimpien kultamaiden vesistöt ovat niin pieniä latvavesiä, että kala ei niissä viihdy. Pienen matkan päässä on onneksi kuitenkin kohtuul-

Lapissa on ankarat alamittarajat. Lohikalojen alamitta on Sodankylässä 40 cm ja Inarissa peräti 45 cm. Sitä pienempien lohikalojen kalastaminen tammukka-nimikkeellä on kiellettyä ja typerääkin se on. Annetaan taimenten kasvaa isoiksi ja pannaan ne pataan vasta sitten isoina. Kuvassa malliksi kirjoittajan saama mitan täyttävä saaliskala.

lisen hyviäkin kalavesiä, jonne vaihtelun vuoksi aina silloin tällöin kannattaa tehdä kalaretki.

Kullanhuuhdentalupa ei anna mitään erikoisoikeuksia kalastukseen liittyen – ei valtuuksella ei kultanhuuhdentaluvan alueella eikä edes omalla kaivospiirillä. Jokamiehen oikeuden nojalla saat kuitenkin onkia vapaasti. Nuoret (alle 18 v.) ja kokeneet (yli 65 v.) saavat myös virvelöidä tai uistella vapaasti. Muut tarvitsevat virvelöintiä varten sekä kalastuskortin (eli kalastuksenhoitomaksusta kuitenkin) ja sen lisäksi läänikohtaisen luvan tai Metsähallituksen toimipisteistä saatavan erityisen luvan.

Saaliskala on yleensä taimen ja harjus, joskus lammikoista voi saada myös hauen tai ahvenen. Taimenen alamitta on Sodankylässä 40 cm ja Inarissa peräti 45 cm. Ja tämä alamitta koskee siis kaikkia taimenen variaatioita – myös tammukkaa. Harjuksen alamitta on 30 cm.

Lapissa ei saa käyttää virtaavissa vesissä elävää syöttiä. Keinomato ja perho ovat sen sijaan sallittuja.

Kalastukseen liittyviä erityisiä rajoituksia, poikkeuksia sääntöihin ja poikkeuksia poikkeuksiin on paljon. Hallintoalamaisena sinulla on velvollisuus olla tietoinen näistä asioista. Kun tiedät, missä ja miten haluat kalastaa, niin kysy Metsähallituksen neuvontapisteistä neuvoa.

Kaivospiirin, valtauksen tai kultanhuuhdonta-alueen merkitseminen

Uusi tai vanha kaivoslaki eivät sano valtausten tai kultanhuuhdentalupien merkinnästä paljon mitään. Sen sijaan kaivospiiri mitataan ja merkitään maanmittaustoimituksessa samalla tavalla nurkkamerkeillä ja metsälinjoilla, kuten tilan rajat merkitään.

Kultavaltauksilla pienet ja välillä suuremmatkin rajakiistat ovat olleet vuosikymmenien

aikana pieni, mutta kiusallinen riesa. Ongelman taustalla olivat kehnot – vielä nykyäänkin paljon käytetyt 1960-luvulla tehdyt topografiset kartat. Näiden karttojen tarkkuus on niin huono, että tarkkoja rajoja ei aina voi millään maastossa määritellä.

Erityisesti rajojen määrittämisessä ongelmia on tullut vastaan viime vuosina, kun osa rajoista on merkitty vanhoille pohjille ja osa uusille. Ongelma korjaantunee hiljalleen itseksien muutaman vuoden kuluessa.

Perinteinen tapa merkitä kultavaltaus on ollut laittaa ns. keskimerkki näkyvään paikkaan. Lautaan kirjoitetaan lujalla tussilla valtauksen numero ja summittaiset rajan pituudet metri-määräisinä. Jalostuneempi versio on käyttää keskimerkkinä laminoitua valtauskirjan karttaa. Yleensä tämä riittää hyvin.

Silloin kun kullankaivajia on oikein paljon pienellä alueella ja valtaukset muistuttavat palapeliä, on järkevää käydä naapurien kanssa yhdessä pieni rajankäyntikävely. Tämä on viisasta tehdä ennen kuin merkittäviin työsuorituksiin montuilla ryhdytään. Laki on tältä osin tyyli: jos kaivat toisen valtauksella, niin kulta-saaliisi kuuluu sen valtauksen omistajalle. Jos rettelöit asiasta, niin häviät käräjillä ja saatat joutua maksamaan vielä vahingonkorvauksia ja hallinnan oikeuden loukkauksesta ehkä vielä pienen sakonkin.

Karttapohjaisesta Tukesin ja GTK:n ylläpitämästä www-palvelusta nurkkakoordinaatit voi poimia tarkasti ja hyvällä gps:llä ne saa merkittyä muutaman metrin tarkkuudella maastoon. Osaavimmat voivat yrittää pyydystää kokonaisia karttarajatiedostoja omiin laitteisiinsa. Netistä saatavien karttajärjestelmän koordinaatit ovat kkj-muodossa ja joihinkin gps:n voi joutua tekemään koordinaattimuunnoksia ennen kuin rajat asettuvat oikein.

Vähäistä näytteenottoa lapiolla, vaskoolilla ja kivivasaralla voit tehdä ilman kultanhuuhdentalupaa, silloinkin sinun tulee ilmoittaa ai-

Metsähallitus ja paliskunnat ovat auliisti antaneet ohjeita siitä, kuinka kullanhuhdontapaikka tulisi merkitä maastoon. Merkintäohjeita on perusteltu porojen ja muiden luonnonkäyttäjien turvallisuudella sekä esteettisillä seikoilla. Samaa ohjetta estetiikan, harmonian ja turvallisuuden osalta sitoutuvat luonnollisesti ohjeiden antajat itsekin noudattamaan. Kuvassa porotalouden mallisuoritus Palsiojalta.

keistasi maanomistajalle etukäteen. Ilmoituksessa tulee olla mukana kartta ja yhteystietosi, sekä aika, jolloin ilmoittamallasi alueella touhuat.

- Lupaa ei tarvita, mutta ilmoittaa pitää.
- Tämä on tulkinta nyt ja jos se muuttuu
- järkevämmäksi, niin muutetaan sitten
- tätä ohjetta.

KYSYMYS:

Mitä?! Eikö jokamiehen oikeudet olekaan enää voimassa? Eikö vanhan systeemin mukaista vähäistäkään näytettä saa ottaa? Aiemmin sai ottaa maasta kiven, lohkaista kalliosta näytteen tai kaivaa lapiolla vähäisen maanäytteen.

VASTAUS:

Jokamiehen oikeudet ovat voimassa.

Kaivupaikan jättäminen talveksi

Kun jätät kaivupaikkasi talveksi, niin mieti ensisijaisesti turvallisuutta. Sellaisia ansakuoppamallisia koekuoppia, joihin ihmisiä tai eläimiä saattaa pudota, ei saa jättää. Mieti mahdollisia kulkijoita: syksyllä alueella voi liikkua metsästäjiä ja poromiehiä mönkijällä. Alkutalvella poromiehet ajavat moottorikelkalla hyvin vähällä lumella. Kevättalvella sen sijaan paksu

lumikerros peittää isotkin montut, silloin ei vaaraa ole.

Syvän montun yhden laidan tulee olla niin loiva, että poro, poromies tai muu metsän eläin pääsee kiipeämään sieltä pois. Montut ja kaivurintaukset tulee merkitä. Aiemmin tähän käyttöön suositeltiin lippusiimoja tai merkin-tänauhoja. Niihin kuitenkin porot sotkevat sarvensa. Siksi on parempi käyttää heijastimella varustettuja huiskakeppejä. Heijastimet näkyvät paljon nauhoja paremmin mönkijän tai kelkan valoissa ja tuulella liikkuvat huiskat karkottavat porot.

Muutenkaan mitään pingotettuja naruja ei pitäisi jättää leiripaikalle – ei ollenkaan, eikä

varsinkaan talveksi. Ne ovat vaarallisia poroille ja kaikille moottorikelkalla liikkuville.

Toinen asia, minkä pitäisi mielessäsi pyöriä, kun laitat kaivupaikkaasi talviteloille, on yleinen siisteys. Vaikka kaivoslaki tai ympäristölupa eivät tästä asiasta mitään täsmällistä sanokaan, siisteys on meidän kaikkien etujemme mukaista. Satunnainen kulkija arvioi paikkojen ulkonäön perusteella koko ammattikuntamme ja elämäntapamme. Se että kalakentät tai porokämppien ympäristöt ovat joskus sotkuisia, ei ole mikään peruste tai oikeutus siihen, että meidän kentillämme vieraan silmä sairastaisi.

Roskat tulee luonnollisesti viedä pois. Pa-

Viime vuosien kaikkein eniten julkisuutta saanut kultahuuhtomo Vuotson eteläpuolella Roivaisissa. Tätä kaivua vastaan on koottu adresseja ja tehty hallinto-oikeusvalituksia. Kultaa on kallion raoissa kohtuullisen hyvin. Montut ovat keskimäärin vaaksan syvyisiä ja valitusten mukaan uhkaavat porotaloutta sekä mm. alueen kenkäheinien saatavuutta. Maa raaputellaan sankoihin ja rännitetään yhdellä kertaa kerran päivässä. Näitä "kaivantoja" ja niiden väitettyjä laajoja ympäristövaikutuksia on ihmetelty moneen kertaan monen viranomaisen voimin.

lavat roskat kannattaa polttaa. Ulkosalle jätettävät tarvikkeet; rännit, lapiot ja muut isommat kampeet kannattaa kasata siististi esimerkiksi puiden alle. Jos sinulla ei ole lukittavaa tavaralaatikkoo tai vastaavaa turvallista paikkaa, niin ainakin nokipannu, kirves, vaskooli ja rihlat kannattaa piilottaa. Kokemukseni mukaan juuri ne lähtevät herkimmin ohikulkijoiden mukaan matkamuistoksi. Lapiot eivät yleensä kiinnosta ketään, sen sijaan olen kuullut rautakankia eli maaneuloja joskus varastetun.

Tämän oppaan valmistelun aikana saimme taas eri instansseista erilaisia ohjeita paljon enemmän kuin olisimme tarvinneet. Siksi Kullankaivajain Liitto linjasi siivousasiaa seuraavasti – ajatuksena on, että teemme kaiken vähintään yhtä hyvin kuin miten muut maan-käyttäjät homman hoitavat:

77 Lapin Kullankaivajain Liitto ry ohjeistaa jäsenistöään, niin että kaivurintaukset luis-kataan, kuoppiin jätetään vähintään yksi reuna loivaksi, mitään naruja ei jätetä maastoon eikä mitään teräviä esineitä jätetä maahan ja muutenkin tehdään kaikki mahdollinen siisteyden ja turvallisuuden parantamiseksi.

Mallisuorituksena on ne samat kriteerit, joita Metsähallitus ja Metsähallituksen tytäryhtiö Morenia on käyttänyt sorakuoppien maisemoinnissa Lapissa. Jyrkänteet on merkittävä siististi ja luontoon sopivasti sellaisin liinoin, huiskin ja merkein, mihin porot eivät voi tarttua ja mitä poromiehet itsekin maastossa käyttävät esimerkiksi tiepaikkojen ja vesistöpaikkojen poroaitaliittymissä.”

Ennen vanhaan neuvottiin, että syksyn viimeistä tiskiä ei tarvitse pestä, vaan ne voi jättää kämpän portaiden viereen ja luonto ne talven aikana hoitaa. Tämäkin vanha, viisas neuvo on vanhentunut ja Kullankaivajain Liitto suosittelee virallista lopputiskausta.

Konekaivun luvat

Konekaivun ympäristöohjeita on maailmalla vaikka kuinka paljon (Alaska, Yukon, Uusi-Seelanti, Australia). Valitettavasti ne on sopeutettu omien maidensa luontoon, geologiaan ja lainsäädäntöön ja vain pieni osa niiden ohjeista on sovellettavissa sellaisenaan Suomeen.

Aloitetaan ytimekkäästi lupaluetelosta: kullanhuuhdontalupa, valtaus tai kaivoskirja, ympäristölupa, maastoliikennelupa ja mahdollisia rakennuksia varten tietysti tarvitaan vielä rakennuslupa, polttopuulupa, asuntovaunulupa yms. Lisäksi täytyy huolehtia asianmukaiset vakuudet – vanhan käytännön mukaan maanomistajalle ja uuden lain mukaan kaivosviranomaiselle.

Imurikaivua ei nykyisin enää pidetä konekaivuna, mutta jos imurointi tapahtuu vesistöissä, ja niinhän se yleensä tapahtuu, täytyy imurimiehen hankkia itselleen vesitalouslupa. Valitettavasti tämän luvan saaminen on suunnilleen samanlainen prosessi kuin ympäristöluvankin ja kun hintakin on suunnilleen sama, niin järkevää on hankkia saman tien ympäristölupa, se kun antaa vähän suojaa myös toiminnanharjoittajalle.

Koekuoppien kaivamiseen ei tarvita ympäristölupaa. Maanomistajalle, palikunnalle, saamelaiskäräjille, kunnalle sekä ELY-keskukselle ja kaivosviranomaiselle tästä täytyy kuitenkin ilmoittaa. Maanomistajan lupa kuitenkin tarvitaan ja tarvitaan lupa viedä kone valtausalueelle. ELY-keskus haluaa lisäksi vielä tutkimussuunnitelman.

Koekuoppia kaivettaessa kaivajan täytyy olla tarkkana, että toiminta todellakin on tutkimustoimintaa. Varsinainen koneellinen kullankaivu tarvitsee aina ympäristöluvan. Se on kirjattu oikein ympäristöasetukseen, eikä siitä voi viranomainen antaa vapautusta vaikka haluaisi. Koneellinen koerikastaminen taas on siinä rajoilla – viranomainen voi tulkita, että vaik-

ka se ei tarvitsisi ympäristölupaa, niin sellainen operaatio tarvitsee sitten luvan koelaitokselle.

Yleensä koekuoppien tekeminen kuitenkin eroaa varsinaisesta koneellisesta kullankaivusta niin selvästi, että ongelmia ei tule. Jos koekuopat peitetään välittömästi tai viimeistään saman kesän aikana, kysymyksessä on selkeästi tutkimus ja silloin meitä kullankaivajia koskevat samat säännöt kuin muitakin malmitutkimuksia tekeviä.

Tutkimusten perusteella tehdään sitten kulta-alueen hyödyntämissuunnitelma. Suunnittelemisen on tärkeää. Hyvällä miettimisellä saadaan kulta talteen kustannustehokkaasti ja ympäristölle syntyvät haitat minimoitua.

Valitettavasti aika usein syntyy sellaisia tilanteita, että koneella tapahtuvaan tutkimuskuoppien tekemiseen ei maanomistaja anna

lupaa. Silloin luvan saa vain ympäristölupamennettelyn kautta. Lupaprosessissa pitäisi tietää monta sellaista asiaa (kullan sijainti, maapeitteen paksuus ja laatu, pohjavesitase), mitä saa vain kunnollisella kuoppien tekemisellä, jonka voi useimmiten tehdä vain koneella.

Voi käydä niinkin huonosti – ja on käynytkin – että kullankaivaja joutuu käymään läpi kalliin ja raskaan ympäristölupamennettelyn vain todetakseen, että alueella ei ole kultaa niin, että sitä kannattaisi koneella kaivaa.

Koneellisen kullankaivun pelkät lupakustannukset ovat aina tuhansia euroja. Muutenkaan konehommaan ei kannata ryhtyä kovin kevytmielisesti. Lupaprosessi on tiukka ja se vaihtelee alueen, toimintatavan sekä toiminnan volyymin mukaan. Koska tämä asia koskee vain pientä joukkoa, laitamme nettiin erikseen ohjeita ympäristölupakuvion hoitamiseksi.

Koneellista kullankaivua Lemmenjoen Puskulla kesällä 2013. Kaivu on aloitettu oikeaoppisesti siirtämällä turvemaat sivuun. Turveauma suojaa samalla tulvaveden valumiselta kaivukuoppaan. Ylälaidassa näkyy lisäsuojaksi tehty ojasysteemi. Vanhat kaivukuopat toimivat kiertovesi- ja selkeytysaltaina. Aivan vasemmassa laidassa oleva erityisen vehreä niitty on aiemmin maisemoitua kaivualuetta.

Tätäkin kaivupaikkaa on joskus viranomaisporukalla katselmoitu. Vasemmalla on soramonttu, josta Tielaiteos ajoi kilokaupalla kultaa tienpohjaksi – se ei ole ongelma. Keskellä oleva n. 15 cm syvä kaivanto on se ongelmallinen kultamonttu. Joskus kultaa esiintyy hyvin rikkaana pintaesiintymänä, tässä kultaa oli yli 5 grammaa kuutiossa. Lisäksi paikka sijaitsi hyvien huoltoyhteyksien ääressä.

Vesijärjestelyt kuntoon

Ensimmäiseksi täytyy kullankaivajan suunnitella vesijärjestelyt. Tämä täytyy tehdä monen vuoden tähtäimellä.

Mikäli kaivualueella on vesistö (puro tai joki) ja sen kulkuun on tarkoitus puuttua, täytyy ympäristöluvassa olla siihen erikseen annettu lupa. Mikäli kaivualueella ei ole vesilain tarkoittamaa vesistöä, voi ohitusuoman kaivaa ilman lupaa – tosin ei ole mitään erityistä syytä olla kuvaamatta tätä operaatiota ympäristöluvassa ja varmistaa sitä kautta oma selkänöja.

Vesistön rajausta on vesilain muuttuessa muuttunut. Nykyään vesistöksi lasketaan sellainen puro, jossa on merkittävä virtaama läpi vuoden ja jonka valuma-alue on yli 10 km². Puroa pienempiä, vesistöihin kuulumattomia

ovat noro tai oja. Ne ovat siis valuma-alueeltaan alle 10 km², osittain kuivuvia vesiliruja, joihin ei kala sanottavasti nouse.

Vanhan vesilain mukaisista noroista osa on lakiuudistuksissa muuttunut puroiksi ja on nyt siis tarkemman kontrollin alla. Vesistön nimi ei liity tähän luokitukseen millään lailla: joki (tai joen osa) voi olla oikeasti noro tai oja voi olla puro.

Lisäksi täytyy muistaa, että luonnontilaisen puron uoman muuttamislupalle on paljon suurempi antamisen kynnys luonnontilaltaan muuttuneen uoman muuttamiseen. Kullankaivajat ovat aina kiroilleet edeltäjiensä liiallista ahkeruutta, mutta lupapolitiikan kannalta on hyvä, että lukuisten kullankaivalueiden purojen uomat ovat moneen kertaan eri vuosikymmeninä muutetut.

Jotta asia muuttuisi sekavammaksi, on toki mahdollista, että ympäristöviranomaisen tulkitsee vähäisen noron olevan vesistö ja silloin sitä koskevat vesistöasioita annetut lait ja asetukset.

Ojitusuomat täytyy mitoittaa mieluiten tulvavedelle. Mikäli tämä ei ole isommissa puroissa mahdollista, niin mitoitus täytyy olla vähintään ns. kesän ylaveden mukainen.

Jos uoma ei vedä tulvavettä, niin tulvaveden juoksu täytyy miettiä erikseen, niin että muu vesijärjestelmä ei tuhoudu.

Ulkomaisessa kirjallisuudessa neuvotaan ohitusuomien suojaaminen äkillisten rankkasateiden aiheuttamilta valuvesi- ja maavyöryiltä. Nämä suojaukset voidaan tehdä joko valleilla tai ojilla.

Suomen ilmasto ei aiheuta niin voimakkaita, äkillisiä tulvia juuri koskaan. Lämpimissä maissa tai vuoristossa maan pinta ei ime vettä yhtään ja usean päivän kaatosade synnyttää valtavan, lyhytkestoisen tulvan. Meillä maa imee lähes aina jonkin verran ja vaikka järviä ei olisikaan alueella, niin suot keräävät altai- siinsa vettä ja hidastavat vesihyökyä.

Tämän vuoksi useimmilla konekaivoksilla kesätulvasuojausten tekeminen on yleensä turhaa. Lisäksi varsinkin vallit ovat iso visuaalinen haitta. Sinänsä suojavallien tekeminen on helppoa, koska useimmissa paikoissa pintamaat ja ohitusojan kaivumaat täytyy joka tapauksessa sijoittaa jonnekin – aivan yhtä hyvin läjitys voidaan suunnitella vallirakenteeksi ja pienellä tiivistämisellä saadaan siihen riittävästi patomaisuutta.

Uoman suuntaiset tulvauomat ovat kevyempi suojaustapa. Niiden ongelma on se, että kun niitä keväällä erityisesti tarvittaisiin, ovat ne yleensä jäässä ja vesi virtaa niiden yli. Niiden maisemavaikutus on pienempi kuin vallien, mutta hyöty kyseenalainen.

Ohitusuomien kaivaminen ja varsinkin niihin veden johtaminen aiheuttaa aina same-

nemaa vesistöön. Kun samenenman syntyminen on etukäteen tiedossa, tulisi siitä ilmoittaa ELY/ ympäristöyksikköön. Samenenman määrä riippuu uoman pituudesta, vesimäärästä ja ennen kaikkea maalajista. Hienoainespitoisesta moreenista lähtee samenemaa kaikkein eniten ja sellaisissa tilanteissa ohitusuoman puhdistuminen saattaa kestää monta päivää.

Jos toiminnastasi syntyy vesistöön merkittävää samenemaa – jos sattuu vahinko, pato karkaa tai polttoaine vuotaa – ilmoita siitä Lapin ELY:n ympäristöyksikölle mieluiten ihan heti. Kerro mitä on tapahtunut ja mitä olet jo tehnyt ja mitä aiot tehdä ongelman hoitamiseksi. Ei kannata jäädä syyllisen näköisenä pälyilemään ja toivoa, että kukaan ei huomaa tapahtunutta.

Vettä on yleensä liikaa tai liian vähän

Pohjavettä on kaikkialla. On yleinen harhaluulo, että se esiintyisi maankamarassa olevissa pohjavesisuonissa. Paljon oikeammanlaisen kuvan pohjavedestä saa, kun sitä ajattelee kaikkialle ulottuvana maaperän kyllästeenä. Pohjaveden pinnan taso ja pohjaveden virtaus vaihtelevat sen sijaan kovasti.

Kultamailla yleisin maalaji on hienoainespitoinen moreeni. Moreeni on hyvin tiivistä ja vaikka siinäkin on pohjavettä, ei se ole kuitenkaan sellaista vapaasti virtaavaa pohjavettä kuin mitä esimerkiksi soraseutujen varsinaisilla pohjavesialueilla tavataan.

Hyvin monissa paikoissa vesi virtaa moreenin alla olevassa palarapakalliossa ja jos moreeni on oikein tiivistä ja laakso on laaja, pohjavesi saattaa virrata paineessa. Kun kullankaivaja kaivaa pintamaan pois ja raapaisee palarapakallion kiviä, äsken aivan kuiva monttu onkin täynnä vettä. Viimeistään aamulla kuoppa on ääriään myöten täynnä ja saattaapa siitä

norua vettä uloskin. Useimmille kullankaivajille tämä on se suurin ongelman aiheuttaja.

- Kullankaivajalla vettä on yleensä liikaa,
- joskus sitä on liian vähän. Mutta juuri
- koskaan sitä ei ole sopivasti.

On hyvin helppoa suunnitella kiertovesi-allasysteemi kirjoituspöydän ääressä karttapohjalle, mutta on hyvin vaikea rakentaa oikeasti toimiva vesisysteemi. Pohjasta tuleva ylimääräinen vesi on se ongelma. Sellainen tilanne, että vettä on hieman liian vähän ja sitä joudutaan ottamaan pumpulla kiertoon lisää, on paljon helpompi toteuttaa.

Tämän ylimääräisen veden vähentämiseksi on kaivettava viemäri. Sen avulla voidaan pohjaveden pintaa alentaa paikallisesti. Viemäreitä voidaan joutua rakentamaan laajaan uomaan useampia, jopa kolmekin rinnakkain. Pituutta niillä voi olla satoja metrejä. Viemärin kaivun ongelmana ovat kovat kallionokat.

Vaikka viemärointi olisi kuinka hyvä, niin vettä saattaa silti tulla järjestelmään liikaa. Siksi kiertovesialtaiden lisäksi tarvitaan erilliset selkeytysaltat, joiden kautta puhdistunut ylimääräinen vesi päästetään luonnonvesipuroon.

Ulkomaisissa oppaissa erotellaan huolellisesti, mikä allas on lieteallas, mikä taas kiertovesiallas ja mitkä selkeytysaltaita. Vaikka varsinkaan pienimuotoisessa konekaivussa kiertovesiallasta ja selkeytysaltaita ei voi erottaa toisistaan, niin näiden pohjalta altaiden rakentaminen kannattaa suunnitella.

Ränninsuun alapuolella ensimmäisenä on lieteallas. Jos erottelulaitetta siirretään päivittäin eteenpäin, voi olla, että erotteluallasta ei tarvitse ruopata, vaan joka kerta kun erottelulaitetta siirretään, tehdään uusi monttu ja vanha peitetään. Yleensä kuitenkin lieteallasta joutuu tyhjentämään monta kertaa päivässä. Siksi sinne täytyy järjestää hyvä ajoväylä koneelle. Lisäksi tarvitaan paikka, käytännössä allas,

mihin lietettä läjitetään. Jos rännitettävä aines on rapakalliomoreenia tai rapakalliota, tätä hyllyvää lällyä tulee aivan valtavia määriä. Liettealtaan avulla siitä suurin osa pyritään saamaan kierrosta sivuun mahdollisimman pian.

Monilla kaivajilla lieteallas on pohjapadolla jaettu kaksiosaiseksi. Tai joskus lietealtaita on selkeästi kaksi. Ero näitä seuraaviin kiertovesialtaisiin on selvä: lietealtaita tyhjennetään jatkuvasti, kiertovesiallasta vain harvoin.

Kiertovesialtaan optimimuoto on U-muoto. Siinä vesi kiertää lenkin ja pumppausmatka altaasta erottelulaitteelle saadaan mahdollisimman lyhyeksi. Kiertovesialtaan alkupää on lieteallasta, mutta isoonkin altaaseen kannattaa rakentaa pohjapatoja sedimentaation edistämiseksi.

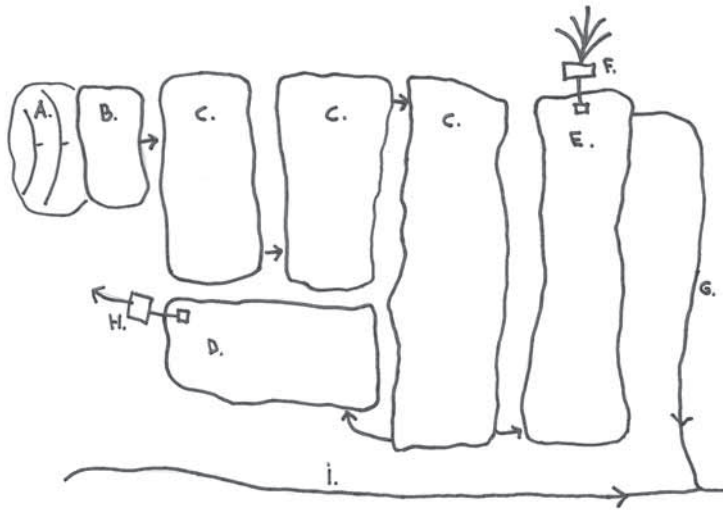
Maa-aineksen kulkeutuminen vedessä

Maa-aines kulkeutuu vedessä monella eri tavalla: pohjakuormana, suspensiona, kolloideina ja veteen liuenneena. Kokonaiskulkeutumismäärään ja kulkeutumistapaan vaikuttavat monet asiat: vesimäärä, virtausnopeus, uoman kaltevuus, partikkeleiden ominaispaino, liukenevuus, rapautuneisuus ja muotofaktori.

Pohjakuormana maa-ainespartikkelit pomppivat virrassa pohjaa pitkin. Jos järjestelmän vedenkäyttö on 2000 litraa minuutissa, niin ensimmäisen lietealtaan teoreettinen minimitulavuus on kaksi kertaa se, eli 4 m³. Silloin lietealtaaseen saadaan jäämään kaikki yli 0,1 mm kokoiset partikkelit (0,1 mm partikkelin laskeutumisaika on 0,5 metriä 1 minuutissa). Tätä hienompaa ainesta ei pystytä märkänä läjittämään.

Yleensä ensimmäinen lieteallas on tietysti tätä minimimitoitusta paljon suurempi, niin että sitä ei aivan jatkuvasti tarvitsisi tyhjentää.

Lieteallas tai altaat pyydystävät siis pohjakuorman ja karkeimman suspension. Kierto-

Teoriassa optimaalinen allassysteemi voisi olla vaikka tällainen. Todellisuus vain valitettavasti aika usein sotkee hyvät suunnitelmat. A. ränninsuuhiekat, B. lieteallas, C. kiertovesialtaat, D. pumppuallas, E. laskeutusallas, F. ylivuodon sadetus, G. puhdaspaluuvesi ohitusuomaan, H. pumppuasema prosessivedelle, I. ohitusuoma.

vesialtaalla pyritään saamaan laskeutumaan näitä hienompi aines eli hieta- ja hiesufraktiot.

Kiertovesialtaan minimimitoitus on kahden tunnin työskentelyssä käytetty vesimäärä. Jos pumppusi pumppaavat 2000 litraa minuutissa, niin siitä voit laskea kiertovesialtaasi minimikooksi 240 m³. Tämä sinulta vähintään ympäristöluvassa vaaditaan.

Jos kaivupaikallasi on tilaa, niin kiertovesiallas kannattaa mitoittaa seuraavasti: neljän mikronin hiesurakeen teoreettinen 1 metrin laskeutumisaika on noin kymmenen tuntia. Jos vedenkäyttösi on 2000 litraa minuutissa, niin kymmenen tunnin laskeutumisaika (eli kiertoaika) saadaan 1200 kuution altaalla (esim. 100 x 6 x 2 metriä).

Tätä suurempi allas ei enää sanottavammin paranna tulosta, sillä hiesua pienempien partikkeleiden laskeutumisajat ovat niin pitkiä, että et saa niitä käytännössä kuitenkaan kierrosta pois.

Oikeasti esimerkkialtaan puhdistuskyky ei ole näin hyvä, sillä partikkelit eivät ole pallo-

maisia, vaan valitettavasti suurelta osin litteitä (verkkosilikaatteja) ja vesi virtaa ainakin osittain turbulenttisesti. Toisaalta puhdistusaika kasvaa, jos koko aikaa ei työskennellä.

Kiertovesialtaan pohjapadot lisäävät tehokkaasti partikkeleiden sedimentaatiota. Samoin on tärkeää, että altaisiin ei pääse syntymään turbulenttista virtausta. Virtaustahan altaissa on aina, mutta sen on oltava laminaarista. Jos altaissa on turbulenttista virtausta, suspensiopartikkeleiden laskeutuminen hidastuu huomattavasti.

Kiertovesialtaan toisesta päästä erottelulaitteelle pumpattavan veden tiheys ei saa ylittää 1200 grammaa / litra. Silloin vesi on jo niin sakeaa, että se huonontaa huomattavasti rännien toimintaa. Kullan saanto huononee kovasti ja koko hommasta katoaa viimeinenkin järjenkipene. Samoin näin saken mineraalipuu-ro on monille pumppuille korkein sallittu liete-pitoisuus. Ja vaikka pumput toimisivatkin sakeammallakin mössöllä, niin pumppausteho laskee ja pumppujen elinikä lyhenee.

■ NYRKKISÄÄNTÖ:

Lietevaltaalla pyydystetään pohjakuorma ja sen minimitulavuus on pumppausmäärä minuutissa kerrottuna kahdella. Kiertovesialtaan optimitulavuus on tyypillisen työskentelyrupeaman aikana pumpattu vesimäärän tilavuus.

Jos pumpaat 1200 litraa minuutissa ja työskentelet päivässä kaksi neljän tunnin rupeamaa, niin lietealtaasi vapaan vesitulavuuden minimikoko on $1 \times 1,2 \times 2 = 2,4 \text{ m}^3$ ja jos allasta tyhjenetään kahden tunnin välein ja siihen kahdessa tunnissa on tullut lällyä 4 m^3 , niin lietealtaasi minimikoko on $6,4 \text{ m}^3$.

Kiertovesialtaan tehtävä on pyytää suurin osa suspensiosta sen vapaan vesitulavuuden minimikoko on tässä esimerkissä $1,2 \times 60 \times 4$ eli 288 m^3 .

Koot ovat minimimitoituksia ahtaita paikkoja varten. Jos sinulla on tilaa käytössäsi, niin rakentele kerralla heti aluksi isommat altaat. Sitä että on rakentanut kunnon altaat ja padot heti kerralla, tuskin kukaan on koskaan jälkikäteen katunut. Päinvastaisesta on esimerkkejä runsaasti.

Itse mitoitaisiin lietealtaan kymmenen kertaa suuremmaksi, kuin ym. kansainvälinen mitoitusohje neuvoo. Jos kultamaasi on soraa, niin kuvatun kaltainen muutaman kuution lieteallas on riittävä, useimmilla kultamaa on rapakalliomoreenia tai rapakalliota ja lietealtaan tulee olla paljon suurempi, jotta sitä ei tarvitsisi ihan jatkuvasti tyhjentää.

Jos kaivupaikallasi ei ole tilaa riittävästi suurelle kiertovesialtaalle, niin voit lisätä alavirtaan laskeutusaltaiden määrää. Kierrätät siis rikastuspiirissäsi hieman likaisempaa vettä, mutta puhdistat sen ylimääräisillä laskeutusaltailla.

Määräykset ja ohjeet

Ympäristöviranomainen voi antaa sinulle tarkempia ohjeita tai määräyksiä altaiden koosta joko ympäristöluvassa tai maastotarkastusten yhteydessä. Muista että ympäristöluvassa annettu määräys on tosiaankin määräys ja sitä sinun tulee noudattaa. Maastokäynnillä ympäristökeskuksen ystävällinen setä tai täti voi antaa ohjeen ja ohje on vain ohje ja sitä sinun ei ole aivan pakko noudattaa, mutta toisaalta jos et toimi ohjeen mukaan ja kaivupaikastasi tulee jatkossakin rapaista vettä, niin kyllä se määräyskin sieltä sitten tulee. Toistaiseksi kaikki kullankaivajat ovat tällaisissa tilanteissa älynneet toimia ohjeen mukaan.

Kiertovesialtaasta vesi laskee laskeutusaltaaseen tai paremminkin allasjonoon. Altain sopiva määrä ja koko riippuvat täysin ylimääräisestä vedestä, joka täytyy selkeyttää. Käytännössä osa kaivukuopista muuttuu laskeutusaltaiksi työn edistyessä ja niiden määrä siis kasvaa kaivoksen työn edetessä.

Laskeutusaltaaseen pätevät samat asiat kuin kiertovesialtaallekin. Altaan virtaus pitäisi saada mahdollisimman hitaaksi, ja sen vähäisenkin virtauksen tulee olla laminaarista. Pohjapadot edistävät altaan toimintaa, ja niitä voi olla useita joka altaassa. Altaan virtaus seuraavaan altaaseen tulisi olla mahdollisimman tasaista – paras olisi jos altaiden välissä olisi tiiviin padon sijasta ränninsuukivistä tehty puoliläpäisevä pato, jonka kautta veden suotautuminen tapahtuu.

Laskeutusaltaan optimimuoto on uomaan nähden poikittain, siten että vesi tulee toisesta ja lähtee toisesta päästä. Tärkeintä on siis pyrkiä maksimoimaan veden viipyminen allasysteemissä. Oikein hienosti järjestetyssä altaassa vesi pysyy parikin vuorokautta ja silloin kaikki kahta mikronia suuremmat hiukkaset ovat laskeutuneet kokonaan ja alimman altaan pinnassa on jo aivan kirkas kerros vettä.

Alle kahden mikronin mineraaliainepartikkeleille ei ole oikein mitään tehtävissä. Tällaisten savipartikkeleiden täydellinen laskeutumis aika on jopa kaksi vuotta. Savipartikkelit eivät juuri ehdi laskeutua kiertovesialtaassa, vaan niitä saadaan talteen laskeutusaltaissa. Teollisissa prosesseissa pieniä partikkeleita koaguloidaan kemikaaleilla, mutta kultahommisissa sellaiset kemikaalit ovat kiellettyjä.

Kanadalaisissa ja Yhdysvaltalaisissa tutkimuksissa on todettu, että pienimpien hiukkas ten laskeutumista voidaan edesauttaa lisäämällä altaan pohjan pinta-alaa. Tämä perustuu siihen, että pieni hiukkanen tekee heikon sähkökemiallisen sidoksen osuessaan johonkin kiinteään pintaan, eikä lähde siitä liikkeelle, mikäli veden virtaus ei voimakkaasti kasva. Tällaisia harsomaisia saostumiahan me kaikki olemme tottuneet konekaivoksilla eri mittakaavoissa näkemään. Jos pohjassa on erilaista tarttumapintaa mahdollisimman paljon, niin tämä tarttuminen tehostuu.

Tämän takia laskeutusaltaassa eri kokoisten kivien täyttämä pohja on parempi kuin siileä pohja. Kanadassa neuvotaan tekemään sähkösuojaputkista kennostoa altaan pohjalle. Köyhän miehen versio tähän on laittaa risukerppuja altaan pohjalle. Risukerput liettymineen täytyy sitten muistaa haudata ennen kuin lahoavat.

Tavoitteena on siis, että alimman altaan pinnasta noruu talousvedeksi kelvollista vettä luonnonpuroon. Tässä vedessä on väkisin kin savipartikkeleita, humuspartikkeleita, kolloideja ja hieman liuenneita mineraaleja sekä humushappoja. Näitä samoja aineksia on aina myös läsnä luonnonvesissä. Kullankaivajan Liiton näytteenoton tulosten perusteella useimmiten nämä ylivuotovedet täyttävät talousveden kriteerit.

Kuten alussa kirjoitin, paperilla suunnittelu on helppoa. Käytännössä kullankaivajan riesana ovat hyvin kapeat, syvät kurut, joihin

on hyvin vaikea saada sopimaan ohitusuomia ja kiertovesisysteemeitä ja selkeytysaltaita. Lisäksi uuden lain mukaisten kullanhuuhtontalupien pieni maksimikoko on ongelma.

Aivan kaikkea vettä et voi saada mitenkään aivan puhtaaksi. Kolloidien eli mikrohiukkas ten laskeutumis aika voi olla useita kymmeniä vuosia. Esimerkiksi 10 nanometrin hiukkasen teoreettinen yhden metrin laskeutumis aika on yli 200 vuotta. Jos kolloideja on vedessä paljon, ilmiö näkyy vihertävän sinertävänä värinä, kun aurinko veteen sopivasti paistaa ja sitä oikeasta kulmasta pää kallellaan osaa katsoa.

Patorakennelmat

Ympäristölain ja -asetuksen mukaan ainoastaan koneellinen kullankaivu tarvitsee ympäristöluvan. Koneellisen kullankaivun käsitettä ei ole missään täsmällisesti määritetty. Joskus aikoi naan vallinnut tulkinta, että kaikki moottorin pärinä pumppuja lukuun ottamatta tarvitsee ympäristöluvan on kumottu aikoja sitten.

Jos valtauksella tehdään esimerkiksi tutkimuskuoppien kaivua koneella tai esimerkiksi maisemointia, ei ympäristölupaa tarvita. Jos kaivinkonetyö koskettaa vesistöä, niin silloin voi kaivaja kuitenkin olla velvollinen hankki maan joko vesitalousluvan tai ympäristöluvan. Ja tällaisessa tilanteessa ilman muuta kannattaa hankkia saman tien ympäristölupa, joka kattaa myös rikastustyön. Toiminnan ympäristöluvanvaraisuutta tulkitseva viranomainen on Lapin ELY:n ympäristöyksikkö.

Jos padot liittyvät konekaivutyöhön, ne ovat aina ympäristöluvanvaraisia. Lapiokaivajan vesialtaan ja siihen liittyvän padon saa tehdä maanomistajan luvalla, silloin kun kysymyksessä ei ole vesistö. Vesistön äärellä operoitaessa tulee tilanne, että vaikka ympäristölupaa ei tarvittaisikaan, niin tarvitaan kuitenkin vesilain mukainen lupa.

Konekaivussa tarvitaan monenlaisia patoja.

Kanadalaiset kollegat luokittelevat ne kiinteiksi padoiksi ja työpadoiksi. Työpato on mikä tahansa kaivunaikainen järjestely, joka ei elä yhtä kesää kauemmin. Se tehdään yleensä siitä, mitä on saatavilla; hiekasta, sorasta, moreenista, kivistä tai turpeesta. Työpadon tehtävänä on yleensä pitää maa-ainekset erillään tai ohjata pientä vesimäärää johonkin suuntaan. Hyvä esimerkki on lietteen läjitysalueen matala reunapato.

Oikea pato on osa pysyvää vesisysteemiä. Kokemus on osoittanut, että kukaan ei ole koskaan katunut sitä, että on tehnyt jonkin padon kerralla riittävän lujaksi. Hyvä pato on sellainen, että sen päällä voi ajaa kaivinkoneella.

Kunnollisella padolla on perustus, sydän ja tiivistysmaa. Perustus estää alavuodon ja pohjan liukumisen. Sydän on mahdollisimman karkeaa maa-ainesta ja pitää rakenteen ryhdissä. Tiivistysmaa luo veden pitävyyden.

Patojen murtumat johtuvat yleensä maa-aineksen vetymisestä. Pato murtuu kun padon sisäinen vedenpaine ylittää maa-aineksen paineen. Joskus padot murtuvat pohjavuodosta ja hieman useammin ylivuodosta. Ylivuotoputki tai -uoma ei riitä tai on mennyt tukkoon ja vesi hakee uuden reitin vahvistamattomasta kohdasta ja pato sortuu kulumalla. Hyvin harvoin pato sortuu siksi, että padotun veden paine työntää patovallin rikki.

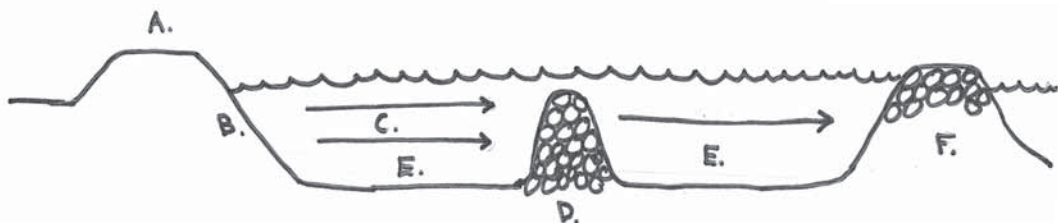
Kullankaivussa syntyy erinomaista maanrakennusainesta. Ränninsuuhiekat ja seulaki-

vet ovat hyvin käyttökelpoisia teihin ja patoihin. Hienoainespitoinen moreeni on vaarallisen rakennusmateriaali. Kuivana se tuntuu erittäin kestävältä, mutta märkanä se menettää lujuutensa ja kantavuutensa täysin ja muistuttaa rakennusteknisesti lähinnä piimää.

Maailmalla suositaan puoliläpäiseviä patoja, Suomessa täysin tiiviitä. Puoliläpäisevässä padossa osa seinämää on tehty pelkistä seulakivistä. Tälle seulakivikohdalle tehdään myös ylivirtausoja. Rakenne on kestävä ja tehokas. Normaalitylanteessa vesi virtaa kivien välistä ja suodattuu siinä samalla. Pikkuhiljaa kivien raot täyttyvät padossa ja veden pinta kohoaa, mutta niin kohoaa yleensä altaaseen kertynyt sedimenttikin. Lopulta puoliläpäisevä pato muuttuu tiiviiksi ja vesi virtaa yli kivisen kohdan, mutta sitä ennen se on ehtinyt pyydystää valtaavan määrän hienoainesta ja sen takana olevan altaan voi tilanteen mukaan joko peittää tai tyhjentää.

Pysyviä pato tarvitsee kunnollisen ylivuotoputken ja sen lisäksi vielä ylivuoto-ojan. Oja on padon heikko kohta ja jos vain tilanne sallii, se kannattaa rakentaa koskemattomaan maahan padon sivulle, eikä padon päälle. Ohi-
vuotokohdan tulee olla hyvin kivinen.

Mikäli altaiden väliin on voitu jättää koskematonta maata, on se yleensä paras mahdollinen pohja padolle. Lapin kultamailla maa-aines on hämmästyttävän tiukkaan painunutta ja osittain kiinni iskostunutta. Varsinkin hie-

Periaatepiirros pohjapadon toiminnasta ja altaan rakenteesta. Laaja ja matala allas on tehokkaampi puhdistaja kuin pieni ja syvä. A. mielellään kaivinkoneella ajettava padon harja, B. padon luiska 1:2-suhteella, C. laminaarinen virtaus altaassa, D. pohjapato kivistä tai sorasta, F. kivillä vahvistettu pato, jossa ylivuotoputki tai -oja seuraavaan altaaseen.

man syvemmällä olevat sora- sekä moreenipatjat tuntuvat lujuudellaan uhmaavan kaikkia maamekaniikan ja geotekniikan lakeja. Mutta tätähän on turha erikseen kertoa sellaiselle, joka edes yhden kerran on yrittänyt lapiolla sellaista maata irrottaa.

Useimmiten tämä rakenteellisesti hyvä padon pohja on kuitenkin sitä parasta kultamaata ja se täytyy kaivaa pois. Silloin padon perustukseen tarvitaan kaikenkokoisia kiviä. Yleensä kallio on hieman rikkonaista ja pato vuotaa aluksi alakautta kallion rakojen kautta. Jos perustus on jämerä, tämä vuoto ei haittaa mitään ja se loppuu itseksensä, kun hienoinen tilkitsee raot.

Maameytys

Mikäli allasjärjestelmällä ei saada riittävän hyvää puhdistustulosta, kannattaa käyttää maameytystä. Siinä maakerroksen avulla suodataan hienoinen vedestä.

Menetelmä on parhaimmillaan hyvin tehokas, mutta käytännössä se voi olla vaikeasti toteutettava ja aina se aiheuttaa lisäkustannuksia.

Maameytysmahdollisuus kannattaa mainita ympäristöluvassa, jolloin sitä saa automaattisesti käyttää, jos poikkeuksellinen tilanne ja tarve pumppaukseen syntyy. Valtaus- tai kaivospiirialueella sitä saa käyttää, mutta oman alueen ulkopuolelle imeytettäessä tarvitaan maanomistajan lupa. Suojelualueiden ulkopuolella sen saa Metsähallitukselta, mutta kansallispuistoissa lupakäsittelyn hoitaa ympäristöministeriö. Hakuprosessi saattaa kestää vuosia ja päätös voi olla myös kielteinen.

Maameytyksessä vesi pumpataan sivuun ylimmästä selkeytysaltaasta tai kiertovesialtaasta ja sen annetaan imeytyä maahan. Imeytymistä voi tehostaa sadettamalla – yksinkertaisen tehokas sadettaja on reikiä täynnä oleva vanha letku.

Imeytys voidaan tehdä myös kasvillisuuden peittämälle alueelle. Usein kasvillisuudesta on jopa hyötyä, sillä se pidättää vettä ja estää haitallisen pintavalunnan. Harmaa vesi likaa kasvillisuuden, mutta ulkonäköhaitta poistuu seuraavaan kesään mennessä. Yleensä kasvillisuus on tulevina vuosina sadetetulla paikalla paljon ympäristöään kukoistavampi.

Parhaita maameytyskenttiä ovat sora- ja hiekka-alueet. Valitettavasti vain näitä ei ole yleensä lähimaillakaan käytettävissä. Hiekkainen moreeni kelpaa myös. Sen sijaan hienoinen nespitoine moreeni ei ime vettä ja lopputulos saattaa olla katastrofi, vesi virtaa pintavaluntaa takaisin puroon ja huonoimmillaan se on sameampaa kuin mitä se alun perin oli. Kiviset alueet imevät hyvin vettä, mutta eivät puhdistane sitä ja samaa vesi virtaa takaisin uomaan josakin muualla.

Rahkaturve on mainio puhdistaja. Sen sijaan tiivis, kostea saraturve ei ime vettä ollenkaan ja kerää sadetetun veden lammikoiksi suon pintaan.

Aiemmin käsitellyistä maa-alueista saa yleensä hyviä imeytyskenttiä. Ainoa poikkeus on rapakallio tai rapakalliomoreenialueet. Ne ovat läpikaivettuinakin vettä läpäisemättömiä ja näin ollen imeytyskäyttöön sopimattomia.

Maaperän kyky puhdistaa vettä huononee ajan oloon. Tämä johtuu siitä, että maahuo- koset täyttyvät mineraalipartikkeleista. Tästä on kullankaivutyössä harvoin haittaa, koska työmaa siirtyy eteenpäin ja käytettävissä on uusia pintaimeytyskenttiä.

Imeytysjärjestelmän osat kannattaa keräillä käyttövalmiiksi etukäteen ja säilyttää työmaan vieressä. Tarvitaan siis tehokas pumppu, letkua ja sadetusosa. Yleensä siinä vaiheessa kun järjestelmää tarvitaan, on osien haeskeleminen myöhäistä. Tulvan tullessa tai muussa häiriötilanteessa letkujen vetäminen sopiviin paikkoihin tapahtuu alle tunnissa, kun tarvikkeet ovat käsillä.

Häiriötilanteissa käytettynä maameytyskenttä on tehokas keino vähentää ongelmia. Jatkuva käytössä pumppauskustannukset alkavat äkkiä tympäistä. Lisäksi maaperän kylästyminen vedellä ja mineraaliaineksella on jatkuvan käytön ongelma.

Päiväkirjan täyttämistä

Jostakin syystä useimmille kullankaivajille on aivan mahdollon ajatus pitää toiminnastaan päiväkirjaa. Konekaivajat on siihen kuitenkin ympäristöluvassa ja/tai velvoitetarkkailun määräyksissä velvoitettu.

Päiväkirjan ei tarvitse olla kovin ihmeellinen. Siitä tulee ilmetä kaivupäivät, kaivetut maamäärät, vedenkäyttö, polttoaineenkäyttö ja ennen kaikkea häiriötilanteet. Pitkiä runoiluja tai muita selvityksiä siitä, miksi tänään ei olla oltu työmaalla, ei tarvita.

Päiväkirjan tietoja tarvitaan, kun toiminnasta raportoidaan ympäristöhallinnolle ja tämän sisältöinen omavalvontapäiväkirja sinulla tulee olla esittää, jos viranomainen sitä kysyy.

Esimerkiksi näin:

27.7.2011
Konetunteja 9
Rännitystunteja 4
Pintavalutuskenttään pumpattu 2 tuntia
Koskematonta maata kaivettu 70 m³.
Alimmasta altaasta ylivuotoa vesistöön,
ei samenessä

Muut tärkeät asiat, kuten geologiset havainnot tai kullan määrän voit kirjata samaan päiväkirjaan – tai omaan erityiseen päiväkirjaasi. Näitä tietoja voit käyttää, kun raportoit kaivosviranomaiselle kaivukesäsi toiminnasta.

Kaivupäiväkirjasta on hyötyä myös toiminnan kehittämisessä.

Maisemointi

- Maisemointityöohjeen voi ytimekkäästi lyhentää:
- KIVET PIILOON JA PINTAAN
- HIENOAINESTA TAI HUMUSTA.
- Näin se vaan on; Jos tätä pikaohjetta noudatetaan, niin maisemointi onnistuu. Kun näin on toimittu, niin ei ole lopultakaan oikeastaan minkäänlaista merkitystä sillä, mihin kohtaan on muotoiltu maastoon painanne tai mihin pieni kumpare tai minkälaiset mutkat uusiopuroon tulee jne.

PINTAMAAT SIVUUN AVAUKSESSA:

Maisemointi alkaa kaivoksen avaamisesta. Ennen kuin teet ensimmäistäkään pintamaan avusta, sinun täytyy tietää edes suunnilleen, kuinka syvällä ja kuinka leveältä kultaa alueella on. Totta kai näihin näkemyksiin liittyy kaikenlaisia yllätyksiä – mutta jonkinlainen perusteltu käsitys sinulla on oltava.

Yleensä päällimmäisenä on edes jonkinlainen kerros humusta. Joskus tämä kerros on parikin metriä paksu, mutta usein aivan ohut. Päältä märän tuntuinen jänkä on vain puolisen metriä syvä ja joskus humus/karikekerros on vain muutaman senttimetrin paksuinen. Ota se kaikki huolellisesti talteen ja läjitä se kaivun suuntaisiin pitkulaisiin aumoihin. Paikasta ja käytettävästä tilasta riippuu, kannattaako pintamaan läjitys tehdä molemmin puolin kaivupaikkaa, vai ainoastaan toiselle puolelle, tärkeää on että turpeen läjitys tulee riittävän kauas.

Tämän humuskerroksen huolellisella sivuun siirrolla saat lisäksi pari muutakin etua: Humuskokkareet ja siinä yleensä olevat juuret tms. ovat nimittäin vihoviimeisiä pumpun tukkijoita ja veden värjäjiä.

Mahdottoman hyvin maisemoitu kaivupaikka Vuotson eteläpuolella, Roivaisissa. Maisemointi on tehty pienellä kaivinkoneella ja vaikka humuspitoista pintamaata ei ole ollut käytettävissä, kasvillisuus on jo alkanut vallata aluetta. Kullankaivun jälkiä verrataan julkisuudessa maa-aineksen oton jälkiin, mutta yleensä unohdetaan sellainen pikkuseikka, että kullankaivussa maata ei kuljeteta pois.

Jos sinulla on pintakultapaikka ja ensimmäiset mineraalimaan senttimetrit ovat ne kaikkein arvokkaimmat, niin silloinkin se humus kannattaa kuoria. Opettele herkäät otteet, kyllä se ohutkin kerros siitä irtoaa ja mestarin otteella mineraaliainesta ei tule joukkoon. Jos pintakultaa ei paikalla ole, niin varovaisuutta ei tarvita, sillä ei haittaa mitään, vaikka humus-/karikekerroksen läjitysaineksen seassa on puoletkin soraa. Kivet täytyy sen sijaan kasata erilleen.

Joskus on sitten vain sellainen tilanne, että pintahumusta ei kerta kaikkiaan ole. Yleensä nämä tilanteet ovat vanhojen kaivupaikkojen uusia avaamisia. Ja jos humusta ei ole, niin sitä ei sitten ole. Ota kuitenkin avauksesta valokuva, niin voit myöhemmin näyttää oikein kuvasta kiihtyneelle tarkastajalle, että sinulla ei ole humuspitoista maisemointimaata varastoituna siksi, että sitä ei todella alun perin ollutkaan.

KAIVUNAIKAINEN MAISEMOINTI

Kun kaivu etenee, niin on järkevää käyttää kaivumonttuja lisäaltaina. Mitä kauemmin saat vettä seisotettua, niin sitä parempi on puhdistustulos. Tämä hyöty ei kuitenkaan kasva tasaisesti: jos Sinulla on kaksi allasta, niin saat kolmannesta suuren hyödyn, mutta jos Sinulla on ennestään yhdeksän allasta, niin kymmenennen antama ilo on melko pieni.

Yleisohjetta siitä, mikä on optimin maksimimäärä, ei ole olemassa. Kaikki riippuu kaivumäärästä, maalajista (ts. hienoaineksen määrästä) ja pumpattavasta vesimäärästä.

Altaiden ylläpidossa ja suojaamisessa on oma hommansa ja siksi, kun olet arvioinut että optimimäärä vettä kiertää altaissa, on aika alkaa alempia altaita maisemoimaan. Kierrosta sivuun siirretty allas on pelkkä riski.

Jos altaassa on vettä, laske tai pumpppaa se varovasti pois. Älä häiritse pohjaan kertynyttä liejua, vaan jätä se altaan pohjaan. Jos patorakennelmissa on seulakivikasoja, lusikoi ne ja muutkin mahdolliset kiviainekset altaan syvimpiin kohtiin lällyjen sekaan. Älä päästä lällyä valumaan pois altaasta. Yritä saada maan pinta mahdollisimman kivettömäksi.

Nostele työaikaisista läjityksistä ja padon osista maa-ainesta altaaseen niin, että liejun päälle tulee puolesta metristä metriin paksuinen kerros maata. Lieju sekä liejun ja kivien seos hautautuu piiloon ja pintavalunnalta suojaan. Maa kantaa kävelijän ja mönkijän, mutta

Ivalojoen laakso oli sata vuotta sitten kullankaivun jäljiltä lähes puuton ja täynnä ankaran kullankaivun jälkiä. Nykyään matkailijat eivät enää tunnista vanhoja kaivualueita. Sotajoen suupankki on eräs suurimmista yhtenäisistä työmaista. Se erottuu ilmakuvista hyvin, sillä sinne kasvanut puusto on poistettu talkoovoimin kulttuurisista. Ivalojoki ja Lemmenjoki ovat joko kullankaivun ansiosta tai siitä riippumatta Lapin suosituimpia retkeilykohteita.

kaivinkoneella alueella myöhemmin liikuttaessa kannattaa varautua ihmeellisiin hetkiin.

Ennen kuin sotket välppäkivet liejuun, kävele hetki rinkiä ja mieti, että oletko ihan varma, että tätä maakaistaa ei enää koskaan tarvitse kaivaa – tai että ainakaan sinun itse ei tarvitse. Liejun sekaisen kivikon käsittely on nimittäin erittäin tympeää hommaa.

Allaspaikat jäävät herkästi kohollaan oleviksi tasaisiksi kentiksi, joihin silmä myöhemmin tarttuu, mutta jos saat luiskattua pintaan rinteiden suuntaisen vieton, niin korostus katoaa.

Jos lieju ei ole aivan juoksevaa, niin sitä voi hyvin käyttää pinnan maisemoinnista. Humuk-

sen jälkeen se onkin tähän tarkoitukseen toiseksi parasta. Älä tasoita pintaa tasaiseksi kentäksi, vaan jätä sinne se aaltoilu, pienet kummut ja kauhan jäljet, mitkä siihen luontaisesti jäävätkin.

Jos tasoitat sen huolellisesti, niin se näyttää myöhemmin juuri siltä, mitä se on – tasoiteltua kentältä. Jäämeren tien varrella on muutaman kilometrin välein tällainen täsmällisesti tasoitettu joutomaan läjitysalue. Olen mietiskellyt, että miksiköhän ne on tasoitettu aivan tasaisiksi, sillä maisemoiduttuaan ne näyttävät aivan pieniltä asuntovaunualueilta, mihin niitä kesäisin käytetäänkin.

Jos alueesi on laaja, eikä sinulla ole laajaa viemäri- ja ohitusojasysteemiä, niin voit tehdä saman tien vanhalle kaivualueellesi lopullisen, täydellisen maisemoinnin. Usein kuitenkin vesijärjestelyjen takia lopullinen maisemointi voidaan tehdä vasta, kun toiminta alueella päättyy lopullisesti.

Työaikainen maisemointi kannattaa tehdä syksyllä, sen jälkeen kun varsinaista rännityshommaa ei pakkasten alettua oikein voi tehdä ja muut ulkotyöt tuntuvat vähän tympeiltä. Useimmissa ympäristöluvista tuotantopuoli määrätään päätettäväksi syyskuun lopussa. Hieman jäätyvä maa, räntäsateet tai alkava pimeys eivät haittaa näitä muita töitä millään lailla. Pikku pakkasesta voi olla tässä työssä jopa hyötyä.

Jos kaivutapasi ei ole ns. jatkuva kaivu, vaan teet avauksia ja rännitöt pääsääntöisesti maat saman tien takaisin avausmonttuihin, on kaikki helpompaa. Sinulla on maita auki paljon vähemmän, eikä tarvetta varsinaiseen kaivun aikaiseen maisemointiin ole. Ainoa pieni, mutta tärkeä seikka on huolehtia myös seulakivet syvälle sinne monttuun.

PURON UOMAN MUOTO JA LAMMIKOT

Puron uoma tulisi palauttaa mahdollisimman tarkasti alkuperäiselle paikalle. Joo, tiedän – useilla puroilla tämä ei ole enää mahdollista, koska uomaa ovat monet sukupolvet siirrelleet edestakaisin. Tällaisissakin tilanteissa pitäisi alkuperäistämistä edes yrittää.

Selvästi sivuun kaivettu, yleensä suora, ohitusuoma ei kelpaa maisemoiduksi puroksi.

Kaiva uomaan sellaisia mutkia, kuin purossa muuallakin on. Kaiva siihen syvempiä ja matalampia kohtia – leveämpiä ja kapeampia. Tämä on oikeasti hieman vaivalloista, sillä kairinkoneella on helpompaa kaivaa suoraa linjaa kuin luontevasti mutkitella.

Jos sinulla on käytössäsi ränninsuun soraa, niin laita sitä paikoin uoman pohjalle virtaaviin paikkoihin. Hienoainespitoiseen pohjaan tulee kasvillisuutta, mikä antaa kaloille suojapaikkoja. Kullankaivajan tekemiin sorapohjiin on taimenen hyvä läsäyttää kutu.

Älä turhaan yritä rakentaa mitään luonnonnähtävyyksiä. Vaikka omasta mielestä ne tuntuvat hauskoilta ja kiinnostavilta, niin ulkopuolisesta ne näyttävät keinotekoisilta virityksiltä.

Vaikka luonnonpuroissa usein turve ulottuu veteen saakka, aika usein jopa kiemurtelee sisällä turpeessa, älä lisää pintaan tulevaa humuspitoista maata vesirajaan, vaan jätä parin metrin mineraalimaapitoinen väli. Se estää irtohumuksen huuhtoutumisen vesistöön.

Jos Sinulla ei ole käytössä humusta, levittele painanteisiin altaan pohjiin kerrostunutta hienoainesta – liejua. Painanteisiin siksi, etteivät kevättulvat tätä huuhtoisi alavirran asukkaiden iloksi. Jos tulvat ovat paikassasi kovat, niin unohda koko juttu. Mutta sopivissa paikoissa pienikin määrä hienoainesta pinnassa nopeuttaa kasvillisuuden virkistymistä monella vuodella.

Tällä hetkellä meitä ohjeistetaan, niin että mitään heinänkylvöjä ei maisemoidulle alueelle tule tehdä. Tällä pyritään suojelemaan alkuperäisen luonnon lajeja. Monien maiden opissa taas jonkin nopeasti kasvavan, yksivuotisen heinän kylvö on pakollista. Tämä sitoo yhdessä kesässä pintamaan, nopeuttaa muun kasvillisuuden juurtumista ja katoaa sitten, kun muu kasvillisuus valtaa alueen. Vaikka se olisi järkevää, on se kiellettyä.

KAIKKI ROSKAT POIS

Kun maantasaustyöt on tehty, homma jatkuu viimeistenkin tavaroiden poiskuljetuksella. Kun kaivaja on touhunnut samalla alueella jopa kymmeniä vuosia, on oma silmä tottunut joihinkin asioihin. Polun varressa on joku jään-

ne, joka omasta mielestä ei ole mikään roska, vaan paremminkin kulttuurillinen, dekoratiivinen objekti.

Nämä muistorikkaat objektitkin täytyy poistaa. Jos se on luonnonaineksesta tehty – vaikkapa kelosta tehty tuoli tai koriste, ehkä sen silloin voi jättää. Kaikki luontoon kuulumattomat esineet täytyy kuitenkin poistaa.

Jos jäänteiden joukossa on jotakin, jolla on kulttuurihistoriallista merkitystä, niin Museoviranomaiselta voi kysyä lausuntoa oman käsityksen tueksi ja jos Metsähallitus sen perusteella antaa luvan romppeen jättämiselle, niin mainio juttu.

MUISTOPLAKAATTI

Kun jokivarressa on eletty jopa vuosikymmeniä, tuntuu haikealta jättää paikka ilman asi-

anmukaisia seremonioita. Suomessa ei ole yleistynyt tapa jättää viestiä seuraaville kullankaivupolville – niitähän tulee väijäämättä – mutta ei se ehkä hullumpi systeemi ole.

Maailmalla olen nähnyt sopivaan sävyyn kirjoitettuja, joskus piilotettuja muistotauluja. Tyyli voi hyvin olla hieman arrogantti – omaa erinomaisuutta korostava ja jälkipolvien touhuja ylhäältä päin tarkasteleva. Liiallista pehmeyttä lienee syytä välttää.

Vaikkapa jotenkin näin:

Kaivoimme täällä kultaa 1983–2001. Aluksi kaivoimme lapiolla ja kuutena kesänä kaivinkoneella. Saimme runsaasti kultaa, myimme sen, tuhlasimme rahat ja vietimme täällä hyvää elämää.

Jälkeen tulevat voivat harmitella perusteellista työtämme.

Nimet vielä alle

Onkohan Jouko Korhosen Lemmenjoen Jäkälä-äytsiltä elokuussa 2009 löytämä 88,3-grammainen "Rukkanen"-hippu kullaksi metamorfoitunut Yrjö Korhosen työrukkanen.

Liitteet ▶

Liite 1

Lomakkeiden täyttöohjeet, mallit ja yhteystiedot ovat LKL:n www.sivuilla www.kullankaivajat.fi

Ilmoitettava maamäärä

Tähän saakka hallintoalamaiset ovat ilmoittaneet viranomaisille käsiteltynä maamääränä kuka mitäkin. Joku on ilmoittanut vain rännitetyt maat, toinen laitalinjaus on ollut ilmoittaa kaikki maan siirrot. Näiden maamäärien ero voi olla moninkertainen. Suurin osa kullankaivajista on noudattanut jotakin käytäntöä näiden ääripäiden väliltä.

Kaivosasetusprosessissa nämä maamäärät on nyt määritelty. Ilmoitettava ja tilastoitava maa-aines on maasta irrotettava ns. koskematonta mineraalimaa. Ilmoitetaan siis maahan syntyvän kuopan tilavuus.

Hallinnon kukkasista kaunein lieenee kaivosjätedirektiivin mukainen ilmoitus syntyvästä kaivosjätteestä. Suomi tulkitsee direktiiviä hyvin tiukasti ja esimerkiksi kun turpeen oton yhteydestä läjitetään polttokelvotonta pintaturvetta, niin nekin lasketaan kaivosjätteeksi. Jos samanlainen kasa tehdään metsänparannukseen liittyen, ei kysymyksessä ole kaivosjäte, eikä asia silloin synnytä toimenpiteitä.

Konekaivajan läjittäessä maata syntyy kaivosjätedirektiivin mukaista kaivosjätettä. Tästä syntyvästä jätteestä pitää nykykäytännön mukaan tehdä ilmoitus ympäristöviranomaiselle eli tässä tapauksessa Lapin ELY:n ympäristöyksikölle ja kaivosviranomaiselle eli Tukesille.

Jos lapiokaivajalla syntyy jätemaata – ja ainahan sitä syntyy, täytyy myös ilmoitus tehdä. Syntyy ainakin ränninsuusoria ja heittokivikasoja ja ehkä pieni pintamaan poistokasakin.

Näitäkin maita koskee kyseinen direktiivi (tai ainakin sen tulkinta).

Kaikesta tästä syntyvästä ns. kaivosjätteestä täytyy tehdä ilmoitus. Kullankaivajan kaivosjätteet ovat vähäisiä ja saastumattomia maa-ainekasvoja, eikä mihinkään toimenpiteisiin niiden osalta tarvitse ryhtyä. Mutta ilmoitus täytyy silti tehdä. Myös jokaisen lapiokaivajan, jolla edes jonkinlaista kasaa syntyy, täytyy ilmoitus tehdä.

Kullankaivajain liiton [www.sivulla](http://www.sivuilla) on valmis lomakepohja, johon kaivaja voi lisätä omat tietonsa.

Tämä paperi lähetetään Rovaniemen ELY:n ja näin direktiivin henki ja kirjain täyttyy.

Mikä maa on kaivosjätettä? Katsotaanpa oheista listaa, mitä maita oikein ylipäättään käsitellään ja mikä pitää ilmoittaa kaivosjätteeksi: Läjitetävät pintamaat ja myöhemmin prosessoitavat kultamaat ovat kaivosjätteeksi tulkittavaa ainesta. Myös ohitusojien, viemärien ja koerikastuksien pitempiaikaiset läjitykset ovat kaivosjätettä.

Sillä ei ole merkitystä, että kaikki maa myöhemmin käytetään maisemointiin. Vaikka muutamaksi vuodeksi varastoitu maisemointimaa tai rikastamista odottava kasa ei arkijärjellä tunnu jätteeltä, niin jätteeksi se kuitenkin tulkitaan, kun ylikansallista direktiiviä sovelletaan.

Ympäristöluvan määraamien ja ympäristöviranomaiselle raportoitujen kuutioiden tulisi olla tietysti samoja kuutioita, kuin mitä ilmoi-

tetaan kaivosviranomaiselle. Näitä kuutioita ovat maasta irrotetut ns. koskemattomat kuutiot.

Näitä kuutioita ei muuten ole ihan helppo laskea. Nimittäin maaperässäkin aineksella on erilainen tiiveys eri tilanteissa. Jos kaivinkoneen kauha on kuution kokoinen, niin täysi kauha tekee maahan hieman erikokoisen kuopan. Kun tämä kauhallinen läjitetään, syntyy hieman erikokoinen kasa ja kun se tiivistetään johonkin rakenteeseen, tiehen tai patoon, täytyy taas eri tilavuus.

Emme tässä perehdy tämän syvemmälle näiden maalajikohtaisten kertoimien (ryöstökerroin, löyhtymiskerroin, tiivistymiskerroin ja täyttökerroin) käyttöön, vaan toteamme, että koska yleensä kultamaa on hyvin tiivistä tavaraa, maalajina useimmiten soraista moreenia, jonka rakenne kaivettaessa muuttuu, niin ryöstökerroin on jopa 1,2 eli kuution kauhallinen jättää maahan 0,83 kuution kuopan ($1/1,2 = 0,833$).

Ehkä voisimme tätä mittaamisen tuskaa helpottaa joillakin karkeilla nyrkkisäännöillä. Maassa $0,85\text{m}^3$ maata muuttuu koneen kauhasessa 1 m^3 tilavuudeksi ja löysästi läjitettäessä se kasvaa n. $1,1\text{ m}^3$ maamääräksi. Kaivosviranomaisen ja Ympäristöviranomaisen määräsivät kaivosasetukseen liittyvässä kokouksessaan, että ilmoitetaan se maahan syntyvän kolon tilavuus. Eli tässä esimerkissä tilastoidaan $0,85\text{ m}^3$. Kun maalajit vaihtelevat ja sitä siirretään eri paikkoihin useita kertoja, välillä läjitetään ja välillä tiivistetään, on tuo määrä lopultakin se ainoa, johon jotenkin pääsee kiinni. Ja onhan se silloin se sama asia, kuin mitä käsitellään kulta-alueeseen liittyvissä tutkimuksissa.

Ohessa taulukko, joka selkeyttää tilannetta – mitä mihinkin ilmoitetaan

- (a) Ilmoitetaan TEM:n raporttiin käsitel-
lyksi maaksi – maaperästä irrotettu
kivennäismaa.
- (b) Ilmoitetaan kaivosjätteeksi erillisessä
raportissa – varastoon läjitetty maa

KAIVUTYÖT

1. prosessoitavat maamassat
 - heti prosessoitava irtomaat (a)
 - varastoitavat, myöhemmin
prosessoitavat irtomaat (a)(b)
 - kauhalla louhittava rapakallioaines (a)
2. ei-prosessoitavat maamassat
 - orgaaninen aines (turve, liekopuut,
kariekerros) (a)
 - mineraalimaa (a)
 - lohkarieet

APUTYÖT

1. viemärit (a, siltä osin kuin koskema-
tonta maata)
2. altaat (a, siltä osin kuin koskema-
tonta maata)
3. padot
4. ajourat

TUTKIMUSTYÖT

1. koekuopat
2. tutkimusajat
3. koerikastukset (a)

Liite 2

Lupa-asioiden hoito – yleistä

Kullankaivajan täytyy osata täyttää nipu erilaisia papereita. Tärkeimpiä ovat tietyt hakemukset. Periaatteessa voit jättää vaikka minkälaisen ruutupaperille kirjoitetun sepustuksen ja nimittää sitä hakemukseksi (nämä ovat siis hakemuksia, eivät anomuksia – ainoa anomus on presidentille osoitettu armon-anomus). Viranomaisen pitää se ottaa käsittelyyn ja antaa sinulle mahdollisuus täydentää sitä.

Mutta mutta...

Vajaan hakemuksen jättämisessä ei ole paljon järkeä. Yritä tehdä hakemus ohjeen mukaan. Sillä tavalla voit itse osaltasi nopeuttaa sen käsittelyaikaa. Ainakin teoriassa voit saada myös alennusta lupahinnasta, kun kaikki on hoidettu oikein ja kerralla kunnolla ja viranomaisen työmäärä pienenee.

Hakemusten täyttämisessä on jotakin maagista, joka nostaa herkästi niin sanottua v-tasoa. Työ tuntuu vaikeammalta ja tympeämmältä kuin se oikeasti onkaan. Lomake kuitenkin oikeasti helpottaa työtä, vaikka julkisesti me kaikki olemmekin vastakkaista mieltä. Katsele tästä ja LKL:n www.sivuilta mallitäyttöjä ja sovelta niitä.

Joku elämäntaitovalmentaja voisi nimittää näitä hallinto-operaatioita henkisen kasvun paikaksi. Ajattele vaikka niin, ehkä se helpottaa.

KULLANHUUHDONTA-HAKEMUKSEN TÄYTTÖOHJE:

Vuosikaudet valtauksen hakemislomake oli yksinkertaisuudessaan lyömätön ja kartta kel-

pasi, vaikka se oli vähän sinne päin. Uuden lain mukaan täytyy kirjailla vähän enemmän asioita, mutta ei lomakkeen täytössä mitään oikeasti vaikeaa ole. Katsele www.kullankaivajat.fi -sivuilla olevaa mallilomaketta ja sovelta sitä omaan operaatioosi.

Alueen rajaaminen kartalle on vähän työläämpää silloin kun haluat rajata uuden alueesi tarkasti olemassa olevien valtausten väliin:

Hommaa hyvä karttapohja uusimmasta kartasta, unohda se vanha 1960-luvun topografikarttasi, ja ota siitä A4-kopio. Printtaa GTK:n tai Tukesin www-palvelusta alueen kartta samassa mittakaavassa kuin mitä oma karttasi on (eli 1:10 000 tai 1:20 000), niin että siinä näkyy olemassa olevat kullanhuuhdontapalstat. Laita kartat päällekkäin ja piirrä ikkunaa tai tietokoneen näyttöä vasten uuden palstasi rajat puhtaalle karttapohjalle.

Lisäksi sinun pitää mitata rajapisteiden koordinaatit. Se onnistuu vaikkapa GTK:n karttapalvelun avulla, siis sillä englanninkielisellä versiolla. Tulokset saat KKJ-koordinaateina. Ne pitäisi muuttaa ETRS-TM35FIN-muotoon ja naputella taulukoksi vaikka Exceliin. Koordinaatiston muunto-ohjelmia löytyy netistä. Hengentuotteen voit sitten lähettää sähköpostilla Tukesin väen ihmeteltäväksi.

KAIVANNAISJÄTTEEN JÄTEHUOLTOSUUNNITELMA:

Kaiva esiin valmis lomake Tukesin www-palvelusta. Istu alas ja ota paperista luja ote. Me kaikki kullankaivajat olemme samaa mieltä siitä, että tämä on turha paperi, mutta kun se

kaivannaisjätedirektiivin tulkinta on siihen kovanonnan lakiin kirjoitettu, niin tämäkin homma vain täytyy hoitaa.

Ei tässä mitään ihmeellisiä asioita lopulta-kaan kysytä, voit lohduttautua ajatuksella, että pieni lapiokaivuusi ainakin tällä tasolla rinnastetaan jättiläiskaivoksiin.

Lueskele netistä löytyvää täyttömallia ja sovelle sen viisauksia omaan hankkeeseesi.

LUPIIN LIITTYVÄT LISÄTIETOPYYNNÖT JA MAHDOLLISUUS KOMMENTOIDA ANNETTUJA HUOMAUTUKSIA:

Jos hakemuksesi on ollut puutteellinen, niin odotettavissa on virallisentuntainen täydennyspyyntö. Sinulle annetaan täydennykselle määraika ja sitä sinun tulee noudattaa. Tarvittaessa voit pyytää lisäaikaa ja sitä pääsääntöisesti tarvittaessa myös annetaan.

Melkoinen joukko erilaisia instansseja saa lausua oikein viran puolesta kaikenlaista hakemukseesi liittyen ja siinä yhteydessä usein esitetään erilaisia vaatimuksia mahdollisten haittojen vähentämiseksi.

Näitä esitettyjä näkökulmia sinunkin tulisi lähtökohtaisesti kunnioittaa, vaikka et olisi-kaan niistä samaa mieltä. Ja jos vaatimukset ovat kohtuuttomia voit vastineessasi niitä pontevasti vastustaa.

Tämä vastustamisnäkökulmasi sinun tulee perustella. Perusteluksi ei riitä se, että olet eri mieltä. Kerro miksi olet eri mieltä – juridiset, tekniset tai luonnontieteelliset faktat ovat hyviä. Älä koskaan moiti muistutuksen jättäneitä, sillä siitä ei ole mitään hyötyä.

Meidän kaikkien kullankaivajien täytyy kasvaa ihmisinä vielä aika paljon lisää, että osaamme mieltää esimerkiksi Saamelaiskäräjien ehdottoman kielteisen lausunnon tai hallinto-oikeusvalituksen olevan yhteiskunnan meidän hyväksemme tuottamia ns. hallinnollisia palveluja; tarpeellisia ja yhteisen hyvän

kehittämiseen tähtäviä.

ERILAISET LUVAT METSÄHALLITUKSELTA:

Kullanhuuhdontahommiin tarvitset ainakin maastoliikennelupia, maastopysäköintilupia, lupia asuntovaunun talvisäilytykseen, poltto- puulupia, kalastuslupia.

Luonnonsuojelualueilla Metsähallituksella on viranomaisoikeuksia ja -velvollisuuksia. Metsätalousalueilla oikeus myöntää erilaisia lupia perustuu maanomistajan rooliin.

Useimmat lupa-asiat ovat hyvin pieniä ja osan hakemuksista voit esittää suullisesti suoraan kulta-alueesi hallintoasioista vastaavalle, yksinkertaisimmat lupa-asiat hoituvat palvelupisteissä.

Erinomainen tapa hakea lupaa, on lähettää sähköposti. Silloin muistiin itselle jää hakemuksen sisältö ja jättöpäivä. Lupahakemus koostuu hakijan tiedoista, kullanhuuhdonta-alueen yksilöinnistä, haettavan asian yksilöinnistä ja mahdollisista lisätiedoista ja perusteluista. Läheskään kaikkien lupien saaminen ei ole mitenkään automaattista, joten perusteluilla on merkitystä.

Useimmiten saamaasi lupaan liittyy maksu. Vasta sitten kun tuo maksu on maksettu, lupa astuu voimaan.

Jos saat järkevään pyyntösi kieltävän päätöksen, etkä halua siihen tyytyä, ota yhteyttä LKL ry:n päivystävään puhelimeen, niin mietitään sitten yhdessä, kuinka tulee toimia ja mitä asialle voisi tehdä.

YMPÄRISTÖLUVAN HAKEMINEN:

Ympäristöluvan hakeminen on paljon vaativampi prosessi kuin muiden lupien hakeminen. Taustalla on historia – ympäristölupa on vesioikeuden päätöksen perillinen.

Ympäristölupa tarvitaan koneellisen kul-

lankaivun harjoittamiseen. Muita koneellisia töitä (koekuoppia, vesikuopan tekoa, maan avausta, maisemointia) kuin varsinaista konekaivua voit harjoittaa ilman ympäristölupaa-kin, mutta silloin sinulla täytyy olla maanomistajan lupa. Tällaiset aiheet täytyy kuvata kullanhuuhtontalupahakemuksessa ja maanomistajalle antamassasi ilmoituksessa.

Ympäristöluvan laatiminen tulee vastaan vain muutamalle kullankaivajalle vuosittain ja

siksi LKL ry ohjeistaa näitä asioita [www-sivuilaan.fi](http://www.sivuilaan.fi) laan.

Koneelliseen kullankaivutyöhön ja ympäristöluvan hakemiseen ei kannata ryhtyä kevytmieliseksi. Saat luvan myötä laajat oikeudet, mutta lupapäätökseen sisältyy myös paljon vastuita. Eikä se ihan ilmaista ole – lupaprosessin läpikäyminen maksaa joka tapauksessa tuhansia euroja.

Liite 3

Kullankaivun/ kullankaivajan ammattimaisuus

Antti Peronius

Esitys Metsähallitukselle 8.11.2007

TAUSTA:

LKL:n edunvalvontatyöryhmän ja Metsähallituksen kokouksessa 27.8.2007 keskusteltiin ammatillisuudesta ja ammattimaisuuden käsitteestä. Tähän käsitteeseen todettiin liittyvän moniin lupaehtoihin ja jatkossa sen merkitys edelleen kasvane.

Sovittiin, että LKL valmistelee esityksen ko. kriteereistä 31.10.2007 mennessä. Antti Peronius pyysi sähköpostitse jatkoaikaa viikon 45 loppuun (9.11.2007).

Asiaa käsiteltiin sähköpostitse LKL:n hallituksen ja edunvalvontatoimikunnan kesken (keskustelumateriaalia ja kommentteja yhteensä 14 sivua). LKL:n hallituksessa asiaa käsiteltiin 9.10.2007 ja 6.11.2007. Lisäksi asia esiteltiin ja hallitusta evästettiin LKL:n aktivistien kokouksessa 3.11.2007.

Keskustelujen taustaksi todettiin yksimielisyys siitä, että LKL ei aja kaikille jäsenilleen kaikkia mahdollisia oikeuksia, vaan on aivan oikein, että tiettyjä rajoituksia asetetaan. Kuitenkin on väärin jos harrastajakaivajia silmäläpäitien asetetut rajoitukset vaikeuttavat ammattimaista työskentelyä.

Todettiin, että termi ”ammattilainen” on hankala, koska käsitteeseen liittyy automaattisesti se sisältö, että kullankaivu on yksinomai-

nen elinkeino. Tällöin rajattaisiin esimerkiksi pois ne, joille kullankaivu on merkittävä sivutulo tai joilla on muuten hankittu toimeentulo ja vaikka kultaa kaivetaan sinänsä ammattimaisesti ja paljon, sitä ei ole tarve myydä.

Ammattilaisuuden käsitteen sijasta tulisi-kin käsitellä käsitettä ammattimainen kullankaivu.

Ammattimaista kaivua ei ole esimerkiksi kesäloma-aikana tapahtuva 1–5 viikon kaivu. Sen sijaan mikäli muista töistä irrottaudutaan koko kesäksi, voi kysymyksessä olla ammattimainen kaivu, vaikka osa tuloista tai vaikka koko tulo tulisi-kin muualta.

Ammattimaisuuteen liittyy lisäksi tietty tausta. Ammatillaiseksi ei ilmoittauduta, vaan se opitaan käytännön töissä. Ammattimaisuuteen liittyy myös tietty tuloksellisuus – se ei ole pelkkää oleilua kultamailla.

Keskusteluissa todettiin, että ei voida keksiä yhtä kriteeriä, jolla asia ratkaistaisiin. Mikä tahansa yksittäinen kriteeri on lähtökohtaisesti yhtä epäoikeudenmukainen kuin nykyinen kriteeri, jossa koneellinen kaivu katsotaan ammattimaiseksi, mutta mikään muu ei.

LKL esittää kriteereiksi kuuden kriteerin nippua, josta vähintään kolmen tulee täyttyä. Kriteereistä on pyritty tekemään mahdollisimman yksinkertaisia ja jo olemassa oleviin asiakirjoihin perustuvia.

Rajauksesta tulee jatkossa tärkeä ja se synnyttää kritiikkiä LKL:n jäsenistössä, koska suurin osa jäsenistöstä ei voi kriteereitä täyttää.

Jokaisen kriteerin tulee olla tämän takia hyvin perusteltu. Tärkeää on, että jo olemassaolevia oikeuksia ei kavenneta harrastajakaivajilta tai niiltä jotka jo ovat ammattimaisen kaivun oikeuksien piirissä.

Ehdotamme, että toiminta katsotaan ammattimaiseksi, mikäli seuraavista kuudesta kriteeristä vähintään kolme täyttyy.

1. VÄHINTÄÄN KOLMEN VUODEN HENKILÖKOHTAINEN KULTAHISTORIA.

Kolme vuotta ei ole liian pitkä aika perehtyä kullankaivamiseen ja osoittaa aikeiden vakavuus. LKL:n varsinaisen jäsenyyden saavuttaminen kestää vähintään kolme vuotta. LKL:n jäsenyyttä yksin ei voi edellyttää kriteeriksi, siksi rinnalla pitää olla jokin vaihtoehtoinen tapa osoittaa oma henkilökohtainen kultahistoria (esim. omistettu valtaus, henkilön esiintymisen kaivutilastoissa tms.)

2. VOIMASSA OLEVA YMPÄRISTÖLUPA

Ympäristölupa osoittaa toiminnan vakavuutta, sillä sen hankintaprosessi on kallis ja vaativa. Sen lisäksi voimassa oleva ympäristölupa osoittaa tietyn julkisen kontrollin olemassaolon ja on selkeästi yksikäsitteinen; lupa on tai ei ole.

3. KTM:N TILASTOT – SAALIS, KAIVUMÄÄRÄT, TYÖPÄIVÄT (VÄHINTÄÄN 40 G, 40 M3, 40 PVÄ)

Kriteerien tulee olla kohtuullisen tiukat. Pelkästään kesälomalla kaivava lapiokaivaja ei saa ko. kriteerejä täytettyä. Pelkkä oleilu kaivoksella ei myöskään riitä kriteerin täyttöön, vaan työtä täytyy tehdä ahkerasti.

4. AMMATTIMAISUUS VEROTTAJAN SILMISSÄ

Selviä kriteerejä ovat ammatinharjoittajan veroilmoitus, kultayhtiön (tmi, Ay, Ky tai Oy) joko kokonaan tai merkittävä omistaminen (rooli yrittäjänä) tai työssäkäynti kultayhtiössä. Näille vaihtoehtoisena ovat suoramyyntikuitit - vähintään 2400 (= 4 kk x 600 e tulo) euroa/vuodessa.

5. TOIMINTAA VARTEN TEHDYT TALOUDELLISET INVESTOINNIT (50 000 EUROA)

Jos joku investoi kunnolla, niin silloin pitää myös olla mahdollisuus pyörittää toimintaa. Mutta rajan pitää olla niin korkea, että kenellekään ei tule mieleen hommata kaivinkonetta vain jotta saisi mönkijäluvan. Tämä pykälä ei täyty, mikäli tuodaan tuttavien kaivinkone tai vuokrataan kaivinkone vähäksi aikaa töihin.

6. KYSYMYKSESSÄ ON KAIVOSPIIRI

Kaivospiirin hankinnassa on tehty paljon työtä ja sen yhteydessä on jo osoitettu tulevan toiminnan tietty ekonomia ja investoitu maan hankintaan. Se osoittaa sitoutumista ja aikomusta pitkäjänteiseen toimintaan.

Lapin Kullankaivajain Liitto Ry

– *jotta yksikään hippu ei hukkuisi!*

Lapin Kullankaivajain Liitto Ry (LKL) on kullankaivajien ammattillinen ja aatteellinen etujärjestö, joka toiminnallaan pyrkii turvaamaan kullankaivun tulevaisuuden Euroopan rikkaimmilla irtokulta-alueilla ja vaalimaan kullankaivuperinnettä.

LKL perustettiin jo 18. syyskuuta 1949 keskellä Lemmenjoen kultaryntäystä. Alkuvuosina liiton tavoitteena oli luoda kultamaille kerääntyneestä mieslaumasta sosiaalinen, järjestäytynyt ja toimiva yhteisö, jonka arkeen ja työoloihin pyrittiin kehittämään parannuksia mm. liikenneyhteyksiä ja tavar- ja postinkulkua kehittämällä. Pyrittiin myös kehittämään ammattimaista kullankaivua ja tutkimustoimintaa yhteistyössä Geologian tutkimuskeskuksen ja Kauppa- ja teollisuusministeriön kanssa.

Omalta osaltaan LKL pyrkii säilyttämään laillisen oikeuden kaivaa kultaa siellä missä sitä on, antamalla lausuntoja eri virkamiestahojen lainmuutosesityksiin, jakamalla asiallista informaatiota ja ennen kaikkea edellyttämällä jäsenistöltään asianmukaista ja järjestelmällistä kaivostoimintaa.

Lapissa tuotetaan nykyään 20–25 kg huuhdontakultaa vuosittain. LKL on pyrkinyt kokoamaan varsinaisiksi jäsenikseen kaikki Suomessa ammattimaista kullankaivua harjoittaneet henkilöt. Vuosien varrella liiton jäseninä ovatkin olleet lähes kaikki legendaariset kullankaivajat Kokko-Heikistä, Raumalan Nipasta ja Yrjö ”Karhu” Korhosesta tämän päivän ammattikaivajiin.

Tärkeän osan liiton yli 3000 hengen jäsenistöstä muodostavat kuitenkin kannattajajäsenet. Jokaisella kullankaivuusta kiinnostuneella on mahdollisuus liittyä kannattajajäseneksi tutustumalla liiton sääntöihin ja lähettämällä jäsenhakemuskavakkeen liiton toimistoon (sposti: info@kullankaivajat.fi).

Jäsenmaksun vastineeksi LKL tarjoaa mm. neljä kertaa vuodessa ilmestyvän Prospäkkäri-jäsenlehden sekä vapaan vaskaus- ja rännitysoikeuden liiton hallitsevilla valtauksilla.

Lapin Kullankaivajain Liitto Ry
jotta yksikään hippu ei hukkuisi

www.kullankaivajat.fi